

و غیر ماکول سرد و خشک و رسوم - توت آن مثل گلزار و بسیار قابض و طاب اسهال و سیلان خون
و عرق منافع بسیار دارد (الخ) صاحب مخزن بلاد و گوید که بل اسم خیار هندی است بزرگتر
از خیار کبیر و گویند هندی آنرا کچری و بلنت بنگاله گرمی نامند و صاحب محیط بردستنبویه
تصدیق کند که هندی آن کچری و پھوٹ است و بر لفظ ابل نوشته که بفتح بای موحده و
سکون لام و بقول بعضی بالکسر ثمری است مثل نار و گویند که انار هندیست و محمد بن کربا
گوید که ثمری است هندی از درخت که شبیه بدخت آلوست و گویند که ثمر شجر خاما اقطی است
و گویند که در هندی هم بل نامند و آن مشابہ سفرجل باشد - خوزی گفته که آن خیار هندی
و تلخ مشابہ بزنجبیل و بعضی نوشته اند که بفارسی دستنبویه و هندی سینده و کچری - اسحاق
بن عمران نوشته که بل دانه است سیاه در خلقت شبیه به ذره و بزرگتر از آن - سر آن تغییر
و داخل آن مغز چرب و بعضی بل را پوست آن دانسته اند و مصنف شمس الدرر نویسد که
ابل - قشای هندیست و آنرا سفرجل هندی گویند (الخ) صاحب محیط تحقیق خود این را بل
قرار دهد که آنرا در هندی بل گویند و گوید که گرم و خشک در آخر دوم و حرارت آن قوی تر
از پوست - و بقول شیخ گرم و خشک در دوم - و نزد بعضی در سوم - مقوی اخشا
قابض و مستخن آن و ملطف اخلاط غلیظه منع قوی و تحلیل ریاح بود اسیر نماید
و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف عرض می کند که به خیال ما ابل اصل است
و فارسیان زیادت الف و صلی در اول آن ابل کردند اندرین صورت
بارا مضموم گرفتن درست نیست - صاحب برهان ابل و بل هر دو را فارسی

قرار دیا وہ او پابند لغت فرس است و صاحب مخزن الادویہ تیل را آورده گوید کہ لغت ہندیست و صاحب محیط کہ در اسماء پابند صراحت زبان است خلاف عادت خود صراحت نکرده بنیال ما این همان تیل است کہ بقول صاحب ساطع لغت سنکرت و ٹروختی است کہ ہندیان آنرا تیل پیل نامند تصرف فارین ہمین قدر است کہ تیل را بچرف یا ی تھانی تیل کردند و فتح دوم خوانند و تیل را بزیاوت الف وصل اہل ساختند و بضم دوم گفتندی باست کہ بعد حذف یا تیل کبیر اول و بعد زیادت الف اہل کبیر اول و دوم گویند کہ اصلش مقتضی این بود۔ بالجملہ بقول صاحب برہان ہم اینقدر متحقق است کہ اہل و تیل یکی است و بقول صاحبان تحقیق کہ بالامذکور شد ہر دو را در شیر از اہل شیرین و نار ہندی ہم گفته اند اما تاسامح برہان بیش نیست کہ اسم عربی این بطر ثوث و طرائیث نوشتہ زیر کہ لغات عرب و ہم صاحب محیط طرائیث را نباتی گفتہ اند نہ مٹری و صاحب مخزن ہم بر لفظ تیل از تحقیق کار نگرفت کہ خیاب ہندی نام کرد مارا بارای صاحب محیط اتفاق کلی است کہ این همان ٹراست کہ در ہندی ہم تیل نامند (یعنی پیل پیل) پس تیل پیل و رای کچری و پھوٹ است۔ نسبت معنی دوم لغات عرب ساکت و بجز برہان و ٹمس دیگر کسی ذکر نکرد و ماخذ این پہنچ نفہم مانیا مالبتہ پل بہای ہوز کمسور باین معنی آمدہ ولیکن (اہل) باہین معنی غیر ازین دو کتاب بنظر مانگذشت (ارو) (۱) بیل۔ بقول صاحب آصفیہ ایک دست اور اس کے پھل کا نام جو کیٹ سے مشابہ ہوتا ہے اسکا گودا کھاتے ہیں لاکن میں اسکو بیل پھل کہتے ہیں) (۱۲) لاجپی۔ بقول امیر (ہندی) موتھ جبو سنکرت میں ایسا کہتے ہیں

ایک خوشبودار پھل ہے۔ چھوٹی قسم کے پھل کو چھوٹی یا گجراتی الاچی کہتے ہیں اس کا پوست سپید اور دانے چھوٹے سیاہ اور نہایت خوشبو ہوتے ہیں۔ بڑی قسم کے پھل کو بڑی الاچی کہتے ہیں اسکے پوست اور دانے کا رنگ سیاہ سرخی نائل ہوتا ہے اور دانے قسم اول سے بڑے اور سخت ہوتے ہیں۔ چھوٹی الاچی کا مزاج دوسرے درجہ میں گرم و خشک اور بڑی الاچی کا مزاج پہلے درجہ میں گرم اور دوسرے درجہ میں خشک ہے دونوں مفرح و مقوی معدہ و قلب و باضمین (رخ)

ابلاغ | بقول صاحب آصفی و مؤید کبیر اول یعنی رسانیدن است مؤلف گوید کہ این لغت عرب است صاحب منتخب ذکر این کرده است فارسیان این را بتر فارسی با مصداق کردن و نمودن استعمال کرده اند کہ در محقات می آید (ارو) پہنچانا۔

ابلاغ کردن استعمال رسانیدن آصفی	ابلاغ نمودن استعمال رسانیدن آصفی
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف گوید کہ	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف گوید کہ
معنی فرستادن و رسانیدن است خسرو	مرادف (ابلاغ کردن) است کہ گذشت۔
نثر از آصفی (بناہران جانبازی ابلاغ	رعالی شیرازی از آصفی نثر شافقت نیز مضمون
می کند (ارو) پہنچانا۔ روانہ کرنا۔ پہنچانا۔	آز ابلاغ نمود (ارو) دیکھو ابلاغ کردن۔

ابلق | بفتح اول و سوم۔ بقول بہار (۱) دوزنگ عموماً و (۲) اسپ دوزنگ خصوصاً کہ یکی سپید و دیگر سیاہ یا صندلی باشد۔ معرب ابلق و (۳) پر کلاہ و ابلق طرف کلاہ۔ وارستہ بذکر معنی اول نسبت معنی سوم گوید کہ پر کلاہ باشد و فرماید کہ ابلق طرف کلاہ نیز گویند

صاحب چراغ ذکر معنی اول کرده فرماید که پرکلاه نیز صاحب شمس بذکر معنی دوم نویسد که
 (۴) نام قبیلہ ہم بقول صاحب سوار اسبیل اصل این بفارسی ابلیک است یعنی دوزنگ
 عموماً و سیاه و سپید خصوصاً و آن را بیشہ نیز نامند صاحبان تحقیق این را معرب ابلیک گویند
 کہ می آید (تأثیر ۵) جزیک سخن از طوطی نظم نہ تراود و ابلیق ز دورنگی زند سر بہ بیانم نہ (الوز
 ۵) در عرصہ گاہ موب میمون کبریات و کتہ جنب ابلیق - ہوار روزگار د (مرزا طہر
 ۵) علم ہر کس بردی گشت مرگش در نظر باشد و برنگ شمع سر از ابلیق خود در خطر باشد
 (صائب ۵) باشد ہمیشہ در صف عشاق سر بلند و آرا کہ آہ ابلیق طرف کلاہ شدہ مو
 گوید کہ معنی اول اصل است و باقی معانی مجاز آن نسبت معنی سوم عرض میشود کہ بدین معنی
 کہ ہمای کلاہ ہم اکثر سرخ و سپید و دورنگ می باشد آرا ہم ابلیق گفتند نسبت معنی چهارم
 دیگر کسی ذکر نکرد بخیاں ما این قبیلہ باشد کہ افرادش از دو قوم مختلف باشند مخفی مباد کہ بقول
 صرح بلیق بالتحریک معنی سپیدی و سیاہیت و بلیقا بالضم پسکی ستور گوید کہ ابلیق بلیقا
 نستان منہ و ابلیقا ابلیک شدن اسپ (انج) پس نمیتوان شد کہ (ابلیق) را معرب (ابلیک)
 گیریم فارسیان در لطقات این ترکیب فارسی استعمال کرده اند ازینجاست کہ ما ذکر این کردیم
 (ارو) ابلیق - بقول امیر (۱) ابلیک کا معرب - دوزنگ کا خصوصاً سیاہ و سپید (۲) بیشتر
 اس گھوڑے کو ابلیق کہتے ہیں جس کا رنگ سیاہ و سپید ہو - (ذوق ۱۵) تیر انداز جو
 مرگان تواد او شہ ناز و چشم ابلیق تو نگہ ترک سوار ابلیق و (سودا ۵) جہانہ جاسے
 یہ کہ وہ ابلیق ہے یا سزنگ و خارشٹ سے زبکہ ہے مجروح ہیشارہ (۳) گلگی کلینی بقول

اصفیۃ (موتھ) ایک خاص پرند کے چند خوشنما چہنہین پادشاہ لوگ اپنے تاج یا ٹوپی اور
 پگڑی پر رزم خواہ رزم میں لگایا کرتے ہیں (آتش سے) کون تجھ سا پادشاہ حسن ہے
 اسے ہر ویش پتاج زرین مہ ہے گلگی کہکشان بالاسے سر پتاج (ناخ سے) اشک مالا موتیوں کا
 دو دکلغی شعلہ تاج پتاج رکھتی ہے تخت لگن میں شوکت شاہانہ شمع پتاج (۴) ابلق ایک قبیلہ
 کا نام ہے۔ کچھ عجب نہیں کہ اس قبیلہ میں دو مختلف اقوام کا نام ہوا ہو بلا لحاظ پابندی

<p>ابلق ایام اصطلاح - بقول صاحب و بحر و جامع ورشیدی و شمس بکسرقاف کنا یہ ازونیا و روزگار است باعتبار شب و روز - صاحب جہانگیری و دستور دوم کا سہ سرسم سے زیادہ پتاج</p>	<p>بد عنان رے کس کس کے اختیار تلے پتاج کہ ایک ابلق ایام ہے سوار بہت آتش سے نگ ابلق ایام ہوا مار کے ٹھوکر پتاج ہے سخت مرا</p>
<p>ابلق بدست اصطلاح (بفتح بائی دوم) و دال مہملہ بقول صاحب مؤید معنی (براق) بدست (کذافی الادات دیگر کسی ذکرا میں کر پتاج) گوید کہ درینجا ابلق معنی براق آمدہ این استعارہ باشد و براق مکنی بود کہ نبی علیہ السلام معراج برو سوار شد (کذافی المنتخب) بیان کمالش بجای خودش آید۔ سندی پیش نشد یہ (ارو) براق ہاتھ میں لیا ہوا۔</p>	<p>خاتمہ کتاب ذکر این کردہ سندی و پتاج ابلق ایام بود رام او پتاج دولت زدہ بر (انوری سے) عنان بابلق ایام در ابلق ایام بابلق معنی کہ بجایش گذشت (ارو) بقول امیر کمالش بجای خودش آید۔ سندی پیش نشد یہ (ارو) براق ہاتھ میں لیا ہوا۔</p>

<p>اصطلاح - باضافت صراحت کند کہ قلب اضافت است مو^{لف}</p>	<p>البلق جهان تاز اصطلاح - باضافت</p>
<p>گوید کہ درینجا بلق یعنی اول اوست کہ بجایش</p>	<p>بلق - بقول صاحب رشیدی مراد بلق</p>
<p>گذشت (اردو) بلق چشم - بقول امیر</p>	<p>ایام یعنی روزگار و روز و شب - مخفی مباد کہ</p>
<p>سے استعارہ ہے (ذوق سے) بلق چشم</p>	<p>در اینجا بلق یعنی دوم اوست کہ بجایش</p>
<p>یہ مست کو تیرے دیکھا پڑو نہ اتک نہ تہا</p>	<p>گذشت و جهان تاز صفت او یعنی تازندہ جهان</p>
<p>فرس جامہ شراب پڑا وزیر سے) بلق چشم</p>	<p>(اسم فاعل ترکیبی) (اردو) دیکھو بلق ایام</p>
<p>صنم کس ناز سے گردش میں ہے پڑ خوب کاو</p>	<p>البلق چرخ اصطلاح - باضافت بلق</p>
<p>ہوئے تہین رہو آرا تہکھین ہو گئین پڑ</p>	<p>بقول برہان و بحر رشیدی و جامع نفع جمیم</p>
<p>البلق زون مصدر اصطلاحی، بقول</p>	<p>فارسی کنایہ از شب و روز و روزگار مآد</p>
<p>بہار بہ عوی پر برس زون و در ولایت شہمی</p>	<p>بلق ایام صاحب انند گوید کہ این کنایہ باشد</p>
<p>کہ در فن خود ممتاز باشد پڑ برس میزند و بیشتر</p>	<p>برای ہر دو معنی مؤلف گوید کہ درینجا بلق</p>
<p>پہلوانان کشتی گیران و شاطران برس زنند</p>	<p>یعنی دوم است کہ بجایش گذشت صاحب</p>
<p>و جغیر برس زون امر او خواتین نیز باثبات و عو</p>	<p>جہانگیری ز خاقانی سدا آورده (۱۵) ہر دو</p>
<p>قرب و منزلت است زیرا کہ تا سلاطین کسی</p>	<p>مرقد سلطان ہدی ز بلق چرخ پڑ مرکب و</p>
<p>نہ بخشندی توانند پڑ برس زونہ بدرخانہ آمد -</p>	<p>رانالہ ہرا شنوند پڑ (اردو) دیکھو بلق ایام</p>
<p>محمد سعید اشرف سے) انکہ بلق می زوی بر</p>	<p>البلق چشم اصطلاح - بقول صاحب</p>
<p>فرق چون طاؤس ہند پڑ این زمان تحت</p>	<p>بحر و مؤید چشم سیاہ و سپید صاحب ہفت قلندر</p>

گوارنده و آنچه بی مشقت حاصل شود پس غم
 و خوشی را که تضاد است ابلق نام کردند
 ابلق غم سنی کنایه باشد از فرزند که ریخ و راحت
 پدر و ابلق است با معنی دو م اتفاق
 نذریم (ارو) با پ کے ریخ و راحت کا
 سبب یعنی فرزند۔

ابلق فلک | اصطلاح - با صفت ابلق
 بقول صاحب بحر مرادف ابلق چرخ صاحبان
 مؤید و شمس و انند ہم ذکر این کرده اند (ارو)
 و بکھوا بلق آیام۔

ابلق مطلق العنان | اصطلاح - با صفت
 ابلق بقول صاحب بحر عم دنیا است صاحب
 مؤید این را تبرک الف و لام (ابلق مطلق
 عنان) نوشته بخیاں ما این استعاره باشد
 زیرا کہ (مطلق العنان) صفت خاص است
 است و ابلق ہم معنی اسپ و درنگ (ارو)
 و نیارموش) و بکھوا بلق آیام۔

ابلیک | بقول صاحب برهان و جامع
 بفتح اول و لام و سکون ثانی و کاف فارسی
 (۱) ہر چیز دو رنگ را گویند عموماً و سیاہ و سفید
 را خصوصاً و ابلق معرب آنست و (۲) بکسر
 ثانی و سکون ثالث و رابع شش را در آتش را
 گویند و باین معنی بفتح اول و ثانی و ثالث ہم
 آمدہ صاحبان ناصری و سروری و جہانگیری
 بکاف عربی بر معنی اول قانع تحقیق باین
 معنی اول ما خود از زبان سنکرت کہ بقول
 صاحب ساطع بلک بکسر اول و فتح دو م و
 سکون کاف فارسی لغت سنکرت است
 معنی تفاوت و اختلاف - فارسیان الف
 وصلی در اول این آورده (ابلیک) کردند
 و برخلاف قیاس الف را حرکت فتح دادند
 کہ کسرہ بابی موحده متقاضی کسرہ الف
 بود - یا کثرت استعمال لب و لہجہ مقامی کسریہ
 را مفتوح کردند پس معنی اول بمقابلہ معنی حقیقی

مجازی باشد نسبت معنی دو تم عرض کنیم	او نکشد دولت او تیز کمان پخصم شاه
کہ ابلک) بکسر بای موحده و سکون ثانی و	است بدل جونی تیر ناوک بگر بدانکہ
کاف عربی در فارسی زبان بقول برهان	بدور تو وورنگی عیب است پصبح صا ^{دق}
شرارہ آتش را گویند پس الف و صی در اول	نکند ادم شب - ابلک پ (ار و و) دا
این آمدہ ابلک شد مخفی مباد کہ فارسیان	دیکھو ابلق کے پہلے معنی (۲) شرارہ بقول
این را معنی اول بکاف عربی ہم آورده اند	صاحب آصفیہ (عربی) اردو میں مستعمل
چنانکہ اسف ازنگی گوید (۱) تاسوے	دنگر) آگ کا پنگا - چنگاری۔

ابلق	بقول صاحب برهان بر وزن مفلوح قند سفید را گویند و بعضی شکر سفید و قند
ابلوج	سودہ را گفته اند و باجم فارسی ہم آمدہ صاحب جامع گوید کہ بحیم عربی قند سفید
	است و بس - صاحب مؤید بحوالہ شرفنامه بحیم فارسی نوشتہ کہ بالفتح با و او فارسی شیرینی
	لغایت نرم و سپید کہ آنرا قند نیز گویند مؤلف گوید کہ مقصودش از و او فارسی و او معرو
	است - صاحب سروری بحیم عربی گوید کہ قسمی از حلویات باشد و در فرہنگ بدیعنی قند -
	صاحب جہانگیری نوشتہ کہ بحیم عربی قند را گویند - صاحب سوار اسپیل کہ در تحقیق ماخذ بعض
	الفاظ عربی شہرت دارد فرماید کہ ابلوج فارسی است - یا فارسی - آب لوج است
	یعنی قند سپید (امتی) مؤلف گوید کہ مقصودش جزین نباشد کہ ابلوج را عرب ابلوج
	خیال می کند - صاحب ناصر بر لفظ ابلوک (بصراحت نوشتہ کہ ابلوج بالضم معرب است
	یعنی قند خیال ماہمان (ابلوج) است کہ در محدوده ذکرش کرده ایم یعنی (۱) قند و (۲)

کلمه قند بسیار عجیب است که از متحققین بالاسی در معنی این کلمه قند را ذکر نکرد ما سندش یافته ایم
 (اطمعه ۱۵) آورده نظم و شکر توکان است قوت روح پد ابوج قند را بشمار مکرر آن پد مولوی
 معنوی ۱۵) امروز زکند های ابوج پد پهلوی جو الها دریده پد الحاصل به تحقیق ما (ابوج)
 مقصوره و بحیم عربی ترکی است یعنی قند و نبات (کذافی کثر) فارسیان این را بقصوره و محدود
 و مقصوره را بحیم عربی و فارسی هر دو استعمال کردند و در معنی هم این قدر تصرف کردند که کلمه قند
 را ابوج و ابوج و ابوج گفتند - صاحب انند بواله تحقیق المومنین بر لفظ شکر گوید که شکر با صلا
 اطبا عصاره نبات است مثل نون و بی تجویف که بعد از طنج منعقد گردد و آنرا بحسب مراتب
 نامهاست - مثلاً هر گاه بی تصفیه باشد شکر آحمر نامند و ترجمه آن در فارسی شکر سرخ است
 و چون بار دیگر طنج داده و صاف کرده در ظرفی ریزند که در او جدا گردد و سلیمانی خوانند
 و چون طنج دیگر داده در قالب صنوبری ریزند فانیتر گویند و اگر در طنج ثالث مبالغه نموده باشند
 ابوج و قند مکرر نام باشد (انج) پس متحقق شد که (ابوج) بمقصوره اصل است و ابوج
 نتیجتاً تصرف فارسیان و کثرت استعمال یالب و لجه مقامی یا اینکه ترکیبان با نظهار فتح
 بقاعده شان الف دیگر نوشته باشند و فارسیان نظر بر رسم الخط قدیم آن را محدود خوانده
 و اندک علم (ارو) و بکھو ابوج -

ابلوک | بقول صاحب برهان و جامع بروزن مفلوک مردم منافق و دورنگ و
 فضول را گویند صاحب رشیدی و جهانگیری از شاه داعی شیرازی سند آورده (۱۵) بود از
 جوق قلند را پهلوی پد مرد ابلوک که خمی پیر پد صاحب نامری بر لفظ ابلوک که در محدود گذشته

نوشتہ کہ معنی قند است و ابلوج را معرباً ببلوک (گفتہ ما بر لفظ ابلوج بمقصودہ) صراحت
کافی کرده ایم کہ لغت ترکی است نہ معرب ابلوک۔ صاحب (کنز لغات) کہ محقق زبان ترکی
است بر لفظ ابلوک گوید کہ مرادف (بولک) است و بر بولک (فرماید کہ اینرا عبری (بلک)
گویند و صاحب منتهی الارب بر لغت (بلک) گوید کہ آوازهای کہ از زبانیدن لنج و مین با گشتن
بر آید و این بطریق بازی باشد (انتهی) مؤلف گوید کہ حاصل این تعریف حرکت مصنوعی
است چنانکہ از منافقان ہم نظیر می آید۔ پس عجبی نیست کہ فارسیان در ابتدای ابلوک
الف وصلی آورده (ابلوک) کرده باشند و معنی منافق استعمال کرده۔ آنچه فارسیان این با
بالف مدودہ معنی قند استعمال کرده اند چنانکہ در لغات مدودہ گذشت نسبت آن تقدیر
عرض کنیم کہ فارسیان ہم تازی را بکاف عجبی ہم بدل کنند چون خشیج و آشیک (چنانکہ صاحب
ناصری در آرایش ہفتم دیباچہ کتاب ذکر این کرده) پس عجبی نیست کہ (ابلوج) را معنی قند
(ابلوک)۔ بکاف فارسی کرده باشند اندرین صورت آنچه اہل تحقیق (ابلوک) را معنی قند
بکاف عربی آورده اند صحیح نباشد باتی حال حقیقت (ابلوک) بمقصودہ و کاف عربی
ہمانست کہ بالانذکور شد و انشاء علم (اروو) منافق بقول صباح آصفیہ (عربی) اردو
مین مستعل۔ مذکر۔ نفاق رکبے والا۔ کپٹی۔ وہ شخص جس کے دل میں کچھ ہو اور ظاہر
اسکے خلاف کرے۔ ریاکار۔

ابلیہ | بقول بہار معنی گول و این مرادف احمق است صاحب مؤید ذکر این بذیل
لغات عرب فرمودہ گوید کہ بروزن ابرہ معرب ابلیہ مدودہ و معنی نادان و گول و کم عقل

ور امر معاش دنیا و غافل۔ صاحب منتخب ہم ذکر این کرده فرماید کہ نادان و سلیم
 القلب است و کلمه با لضم جمع آن۔ بالجمله این لغت عیب است و فارسیان تیر کی
 خود استعمال این کرده اند کہ در طححات می آید از نیجاست کہ ما ذکر این کرده ایم یعنی
 (۵) ابله آن بیدرد کاندیشد کہ اہل عشق را بہ عافیت با مردن و آسودگی در خواب
 ہست (ارو و) ابلہ (عربی) اردو میں مستعمل معنی احمق (مومن سے) تختہ مشق
 فطرت ابلہ فریب ہے سرخط اندیشہ ہرمان نصیب ہے امیر نے ابلہ فریب کا ذکر کیا
 جس میں لفظ (ابلہ) موجود ہے۔ اور ابلہ فریب کی معنی احمق کو دھوکا دینے والا۔ ہمارے
 اسے میں ابلہ کا ترجمہ بھولا ہے۔ بھولا۔ بقول آئینہ ہندی) سید با سادھا
 سادو دل۔ بچوں کی سی عقل رکھنے والا۔ نادان۔ سادہ لوح۔ کم عقل۔

ابہمان را ہمہ شرت نگلاب و قند است	تازی ما کہنا۔ ترکی آتش پاسے نہ اس کا
قوت و انامہ از خون جگر می بسیم	یہ مطلب ہے کہ عربی گھوڑے کی خوبیوں سے
مثل صاحب محبوب الامثال ذکر این کہ	لوگ بخوبی واقف ہیں ضرورت کے وقت
این از کلام حافظ شیراز است کہ صورت	اسی سے کام لیتے ہیں اور اس کے دہنے
مثل گرفت معاصرین عجم بزبان دارند	چارے کی زیادہ نگرانی اور فکر نہیں کی
بجائی استعماش کنند کہ اہل علم و فضل و کمال	جاتی اسلئے کہ وہ کم غذائی میں بھی خوش
را کس نہر سد و بی نہران ہر ارباب اعلیٰ رند	رہتا ہے اور وہ بلا نہیں نظر آتا برخلاف ترکی
اردو بقول صاحب محبوب الامثال	کے اگر اسکو راتب نہ دیکھے تو وہ بلا اور ہنما

<p>نخیاں مانکر شاعر سہوی نکر و صاحب اتند بہ نقل اشارہ بہار اتقدر بفریاد کہ ابلہ گفت و دیوانہ باور کرد مؤلف گوید کہ وای بر ہر دو (ارو و) بھولون کو صاحب بنانوا احمقون کو جلیس کرنوالا۔</p>	<p>ہونے لگتا ہے اور فوراً اسکی نگرانی کی جاتی ہے اور خوب جانتے ہیں کہ وہ ضرورت کے وقت عربی کا مقابلہ نہیں کر سکتا۔ دکن میں کہتے ہیں "مخنتی دلیگر چٹے خوشحال" یعنی جو شخص محنت سے کام کرتا ہے اور اپنے کام</p>
<p>ابلہ طرازی اصطلاح - بقول صاحب بحر عجم زینتی کہ برای ابلہ فریبی باشد صنایع اند بجا الہ فرنگ (زینتی جامی) با بحر اتفاق وارد و صاحب غیاث ہم (ارو و) سامان ابلہ فریبی (مذکر)</p>	<p>سے کام رکھتا ہے اسکو کوئی نہ پوچھے اور جو شخص کام چورا اور اٹھائی گیرا ہے وہ خوشا اور حیلہ بازی سے بازی لیجا سے اسی طرح "مخنتی کو دیا پاکہڈی کو پلاو" ابلہ پناہ بہار ذکر این کردہ از معنی ست</p>
<p>ابلہ فریبی استعمال - بقول صاحب اند بجا الہ فرنگ فرنگ و غا و مکررا گویند مؤلف گوید کہ حاصل بالمصدر (ابلہ فریبیدن) یعنی مکاری و دغا بازی۔ (ارو و) ابلہ فریبی کہہ سکتے ہیں۔ امیر نے</p>	<p>صاحب اتند گوید کہ معنی احمق است مؤلف عرض کند کہ کسی کہ ابلہ را پسند کند و صحبت ابلہان دارد ابلہ پناہ است چنانکہ ملا فوقی یزدوی در ہجو فلک گوید (۵) تیغ زندانگ (فریبیدن) را جو ہر دانش بود و شاو کند خاطری کو بود</p>
<p>ابلہ فریب کا ذکر فرمایا ہے۔ یعنی احمق کو دھوکا دینے والا۔ جہاں۔ مکار۔ نیز ارشاد</p>	<p>ابلہ پناہ بہار برین شعر اشارہ کند کہ این سہو الفکر است مؤلف این اشارہ نفہمید</p>

فرمایا ہے کہ اب مطلق دھوکا دینے والے کرد و کوفتن یعنی آزار رسانیدن آمدہ کذا فی البحر
 کے معنی میں مستعمل ہے کچھ ابلہ کی تخصیص نہیں پس ابلہ کوفتن (قلب اصنافت کوفتن ابلہ۔
 ہے) انتہی پس فریب وہی اور دھوکہ وہی یعنی آزار رسانیدن ابلہ باشد چنانکہ مقام
 ہی اسکا ترجمہ ہو سکتا ہے۔

تندرست را از بیشتر می گویند و بدخول رطوبت ابلہ
 بیمار ابلہ تازہ از و پیدا کنند و بواسطہ آن آزار کی
 ابلہ کوفتن | مصدر اصغاری - صاب
 رہنمای سہولت بحوالہ سفر نامہ شاد قاجار گوید
 کہ عملی کہ برای حقیقتاً ما تقدم مرصع چیک کنند

مؤلف گوید کہ اطباء فرنگ از ابلہ مرصع
 رطوبتی گرفته بر بازوی (تندرست) در دو
 خرنیہ و امثال فارسی و حسن و محبوب و

مقام بذریعہ بیشتر در جسم داخل کنند تا از آن مقام
 بعد از پنج شش روز ابلہ پیدا شود و تدیکانمانا
 ساکت مؤلف گوید کہ این مثل است کہ

پذیرد قول اطباءست کہ بر کسی کہ این عمل کرد
 فارسیان بجائی زنتد کہ مقصودشان از انہما
 شود اورا باز مرصع چیک عارض نشود و اگر ابلہی دو کس باشد کہ با ہم مکالمہ کنند و این

شود مرض لاحقہ قوی نباشد۔ شک نیست کہ
 مرادف (ابلہ گفت و کون خرابا و رکرو) باشد
 یا مرادف (خر گوید و کون خرابا و رکند) کہ بجائے

این عمل بسیار مجرب است منفی سبب کہ ابلہ ہا
 ۲ ابلہ است کہ در مہود و گذشت۔ لب و لہجہ
 می آید (ارو) (ا) و کن میں کہتے ہیں ۲۲
 مقامی و کثرت استعمال مہودہ را بمقصورہ بدل
 احمق کا قول نادان کا ہول یعنی احمق نے

ایک بے ٹھکانے بات کہی اور نادان صاحب اصفیہ نے (بے وقوفی) پر فرمایا
 ڈرنے لگا (۲) احمق کہے نادان باور کرے کہ فارسی - عربی (اردو میں مستعمل) نادان
 یہ قریب قریب فارسی مثل کا ترجمہ ہے جو دکن حماقت - ٹوٹ -
 میں بولا جاتا ہے۔

اہلی کو روز روشن شمع کا فوری نہید
 زو دینی کش شب روغن نیا شد در چراغ

اہلہ آب | اصطلاح - بہار ذکر این کردہ
 معنی ساکت صاحب اندگوید کہ معنی احمق
 است مرادف (اہلہ پناہ) مؤلف گوید کہ
 آب بعت آب است بقول صاحب منتخب
 معنی جای بازگشتن - قریب معنی اہلہ پناہ
 کہ در اینجا صراحت کردہ ایم (ملا نوقی زیدی
 ۵) زرگر داری برود پس بیلائے ہم
 ورنہ چندین عرق کوزت چیت ای اہلہ پناہ
 (ارو) دیکھو اہلہ پناہ۔
 سالن میں تیل نہ پالی (۴) جس کا گورو

اہلی | بقول صاحب اندجو الہ فرنگ
 فرنگ احمق است مؤلف گوید کہ یا ہی ضد
 بر لفظ اہلہ زیادہ کر دند گیر ہیچ (ارو) اہلی
 معنی احمق بے وقوفی - حماقت - کہہ سکتے ہیں
 ان تمام کہاوتوں کا ما حاصل قریب قریب
 ایک ہے - بے موقع کام اور اسراف -
 فضول خرچی اور بے وقوفی سے متعلق ہیں۔

<p>رہنمائی مراکب برکنارہ جزیرہ سازند و در شب</p>	<p>المیس رفت و خجاست بگذاشت ایش</p>
<p>قندیلی بران روشن کنند کہ دورزند تا جہان</p>	<p>صاحبان خزنیہ و امثال فارسی و آحسن نوکر</p>
<p>رمان در تارکی شب دریا بند کہ این چیز</p>	<p>این کردہ از معنی و محل استعمال ساکت مو^{لفظ}</p>
<p>روشن غیر سیارہ فلک و علامت جزیرہ است</p>	<p>گوید کہ فارسیان این مثل رازند برای ظہار</p>
<p>و نیز سناری کہ بر راہ ہا برای رہنمائی رود</p>	<p>این کہ مرد بطینت و نقصان رسان خلق اگر</p>
<p>سازند و برو قندیل روشن کنند و رین بوزن</p>	<p>دفع ہم شود یعنی بسیر و یا از عہدہ خود معزول</p>
<p>این کار از ستون می گیرند بہ تحقیق ما این لفظ</p>	<p>شود اثر کار ہای او تا بدیر باقی ماند کہ با^{عش}</p>
<p>مرکب است از دو کلمہ زبان سنکرت</p>	<p>نقصان خلق اندہ باشد (ارو و) دکن میں</p>
<p>کہ بقول صاحب ساطع آگلی نفیحتین بمعنی</p>	<p>کہتے ہیں را شیطان کی یادگار شیطنت</p>
<p>توان و بی طاقت آمدہ و لگ بمعنی تیر</p>	<p>د شیطان دفع ہو شیطنت باقی ہے</p>
<p>شہاب پس اگیلک بمعنی تیر شہاب نایاب</p>	<p>ظالم مراد یادگار چھوڑا یعنی اجڑا ہوا</p>
<p>و نزد فارسیان کنایہ از منار مذکور است</p>	<p>دیں اسی کی یادگار ہے جو عرصہ تک</p>
<p>کہ بالای اور روشنی نازکی باشد محققین قدیم</p>	<p>قائم رہیگی -</p>
<p>این لفظ را ترک کرده اند و معاصرین عجم بطور</p>	<p>ابلیک بقول صاحب رہنما سے بہتر</p>
<p>اصطلاح خاص بر زبان دارند صاحبان</p>	<p>معنی منارہ است - بیانش منی است بر سفرنا</p>
<p>و منہی الارب گوید کہ تیل بر وزن زہر زہنت</p>	<p>منظردین شاہ قاجار بخیاں نام مقصود</p>
<p>عرب است بمعنی راہ روشن پس عجیب نیست</p>	<p>شاہ از ابلیک منار سے باشد کہ برای</p>

فارسیان و را اول این الف وصلی و در آخر اوران کو غلط راستہ سے بچائے حساب	این کاف تصغیر آورده براسے منار روشن
نام کردند کہ مرکب در اسیروان رارنہاست و	صفیہ نے منارہ اور منار پر لکھا ہے کہ
علم (ارو) وہ منارہ جس پر شب میں قندیل	وہ اونچا ستون جو بندر گاہوں پر راستے کے
روشن کرتے ہیں اور ہر جزیرہ کے کنارے پر	وقت جہازوں کو روشنی دکھانے کی مرٹا
بنایا جاتا ہے تاکہ جہازوں کی رہنمائی کرے	سے بنایا جاتا ہے۔ نیز راستہ کا وہ ستون
	جس پر انکو مسافر و نکلنے کے چراغ روشن کیا جاتا

ابن | بقول صاحب منتخب بکسر اول یعنی سپرو این لغت عرب است ما ذکر این
 بدین ضرورت کردہ ایم کہ مرکباتی چند در لطقات می آید انوری سے طاہر ابن مظفر
 انکہ خدای پڑھہ و قنیش با ظفر داروین (ارو) ابن۔ بقول امیر (عربی) سپر۔ بیٹا۔ ناموں
 کے ساتھ مستعمل ہے۔

ابنا خون | اصطلاح۔ بقول صاحب برہان و جامع بانون و خای نقطہ دارو و
 مجہول بروزن افلاطون قلعہ و حصار و جای محکم را گویند و باین معنی بتقدیم نون برثانی
 ہم آمدہ صاحبان ناصری و جہانگیری و رشیدی با اتفاق این معنی از بہرامی و شمس فخری
 سند آورده اند (بہرامی سے) نسوی ہند کشادی ہزار شہرستان پوزسوی سند گرفتہ ہزار
 ابنا خون پوزسوی سے) حصار و دولت آن پادشاہ جم قدرت پڑکہ ہست پارہ
 چرخش کمینہ ابنا خون پوزسویال ما میرسد کہ اصل این (ابناس خون) بود۔ ابناس بقول
 صاحب ساطع بفتح اول و کسر دوم لغت سنکرت است بمعنی امن و خون بوا و مجہول

بقول برهان معنی خانه و سرا باشد پس (ابناس خون) معنی خانه امن کنایه باشد از قلعه بین
 جمله بکثرت استعمال حذف شده (ابنا خون) شد (ارو و) قلعه - بقول صاحب آصفیه -
 (عربی) (ارو و) من مستعمل (مذکر) خصار و ه سنگین عمارت جس من پادشاه رہتا ہے -

ابن اسلام اصطلاح - صاحب آصف	ابن اسلام شوهر لیلی و ابن اسلام خسرو لیلی و
بحوالہ فرنگ فرنگ و ملا عبدالمد با تفسی کہ	اعلم - (ارو و) ابن اسلام لیلی کا خسرو اور بقول
در قصہ لیلی و مجنون نوشته گوید کہ ابن اسلام	صاحب مؤید ابن اسلام لیلی کا شوہر -
پسری داشت کہ با و نکاح لیلی بستہ بود و	ابن اسبیل اصطلاح - صاحب بجر گوید
ابن اسلام گوید کہ همان ابن اسلام است پس	کہ بقول صاحب تفسیر حسینی مسافر می است
بقولش آن منصف این باشد و بقول صاحب	کہ از ملک و مال خود جدا مانده باشد و در محاوره
مؤید ابن اسلام نام شوہر لیلی مخفی مباد کہ معنی	نیز ہمین معنی است و آرتہ از مخلص کاشی سند
این سپر اسلام است پس جد شوہر لیلی اسلام	آوردہ (س) چنین کہ حسن تو از خطا شد
نام داشته باشد و پسرش را بقاعدہ عرب	پا بر کاب پذیر و ہفتہ دیگر ابن اسبیل خواهد شد
الاسلام گفتند و فارسیان بحدف الف و لام	بہار گوید کہ مطلق مسافر را گویند شیخ شیراز (س)
ابن اسلام کردند و اختلاف معنی کہ میان	شنیدم کہ یک ہفتہ ابن اسبیل پنیام بہمان ہر
مؤید و آند و در ابن اسلام است نسبت	خلیل پنیام صاحب آند گوید کہ چون مسافر کسی
آن عرض میشود کہ عجبی نیست کہ نام شوہر لیلی	نی شاسد ہذا نسبت کردند اورا بسوی راہ
ابن اسلام باشد و نام پدرش ابن اسلام	مخفی مباد کہ این مرکب است از ہر دو نقطہ عربی زبان

<p>چھٹے کی مجھ سے کیونکر سے ہے میرا جہکو گھٹی میں پلائی ہے شراب انگور کی ابن الوقت اصطلاح - بقول صاحب</p>	<p>کہ ابن بکسر اول یعنی سپر و سبیل بفتح اول کسر دوم یعنی راہ آمدہ و (سپر راہ) کنا یہ باشد مسافر بہین معنی در عربی است و فارسیان ہم</p>
<p>بجرحم و بہار لفظ عربیت و مصطلح اہل تصوف مقابل ابوالوقت و فارسیان معنی شخصی کہ کہ تنہا بمقتضای وقت عمل کند و حقوق سابقہ مطلقاً و نظر ندارد استعمال کنند</p>	<p>بہین معنی استعمال این کردہ اند۔ صاحبان بحر و بہار عجم و وارثہ کہ پانہ لغات فرس اندوز مرگبات این را آورده اند از نجاست کہ مانیرا گنڈا شتیم (ارو و) مسافر۔ و کچھو آئیدہ) صاحب</p>
<p>خان آرزو در چراغ ہدایت ہم زبانش و تاثیر ندارد (۵) بخت ابن الوقت را بیچ از سعادت بہرہ نیست ہ ماہ وقت و ساعت از عقرب بنی آید برون ہ منحنی ہ</p>	<p>اصطلاح - بقول صاحب ابن العنب اصطلاح - بقول صاحب بحر عجم شراب انگوری را گویند۔ فارسیان این را بنت العنب ہم گفتمہ اند کہ بجای خود آید این مرکب است از ہر دو لفظ عربی زبان</p>
<p>از کسی کہ ذکرش بالا گذشت (ارو و) زمانہ بقول صاحب آصفیہ (فارسی) اردو میں مستعمل یعنی ابن الوقت۔ ہوا کے رخ پر رہنے والا۔ مطلب کایار۔ خود غرض ابنای انس و جان اصطلاح - بقول</p>	<p>یعنی ابن و عنب۔ عنب بکسر اول و فتح ثانی بقول صاحب فتعنب یعنی انگور و شراب آمدہ (ارو و) شراب۔ بقول (آصفیہ) عربی اردو میں مستعمل۔ موتث۔ نشہ کرنیوا عرق سے۔ عمر۔ بادہ درندہ سے</p>

<p>ساحب بحر عجم - و مؤید - آدمیان و پریان - بنی نوع کی جمع (مذکر) (فی البدیہہ مجلس تاج مشین</p> <p>مؤلف گوید کہ این مرکب از ہر سہ لفظ امیر مغفور (۵) رہے گی قوم کی خدمت</p> <p>عربی است ترکیب فارسی و معنی نطفی است جو ہکو مد نظرہ بنجائین گئے ہمیں انبائے حسن</p> <p>اولاد انسان و جن است مگر فارسیان این انجھون پرین</p> <p>معنی آدمیان و پریان گرفتہ اند (اردو) انبای جہان اصطلاح - بقول صاحبان</p>	<p>انسان او پریان -</p> <p>انبای جنس اصطلاح - بقول صاحبان</p> <p>بہار عجم و بحر عجم عبارت از بنی نوع و این صیغہ جمع است و فارسیان معنی مفرد استعمال</p> <p>کند از عالم ابدال و عجائب و ریاض و حور و صمم و کیم و ملائک و امثال آن کہ با وجود بودن صیغہ جمع معنی مفرد استعمال</p> <p>کرده اند (کلیم ۵) منکر آئینہ اند انہا کہ اہل عزت اندہ خلوتی کا بنای جنسی گنجد انجا کثرت</p> <p>است پند (شرگلستان) انبای جنس باران شاہ</p> <p>و حضرت پادشاہان جز بر اسی سخن گفتن</p> <p>(اردو) انبائے جنس - اردو میں کہہ سکتے ہیں</p>
<p>بجر عجم و مؤید کل مخلوقات صاحبان شمس و ہند</p> <p>صراحت کنند کہ عام است از حیوانی و نباتی</p> <p>و کانی - مؤلف را از کلام سلمان ساوجی</p> <p>سندی بدست آمدہ و این کنایہ باشد کہ معنی</p> <p>حقیقی این سپران جہان است و یہ تحقیق ما</p> <p>معاصرین عجم مخصوص است برای مردم</p> <p>عالم (۵) انبائے جہان و کثرت رافت و</p> <p>عدلت پند فراموش حدیث حدثان</p> <p>(اردو) انبائے جہان - بقول امیر - افراد</p> <p>انسانی - اولاد آدم جو از روی سلسلہ نوع انسانی</p> <p>سب آپس میں بھائی ہیں (صبا ۵) بعد</p> <p>مرنے کے بعد میں نہ کوئی کام آیا پند وقت پر</p>	<p>انسان او پریان -</p> <p>انبای جنس اصطلاح - بقول صاحبان</p> <p>بہار عجم و بحر عجم عبارت از بنی نوع و این صیغہ جمع است و فارسیان معنی مفرد استعمال</p> <p>کند از عالم ابدال و عجائب و ریاض و حور و صمم و کیم و ملائک و امثال آن کہ با وجود بودن صیغہ جمع معنی مفرد استعمال</p> <p>کرده اند (کلیم ۵) منکر آئینہ اند انہا کہ اہل عزت اندہ خلوتی کا بنای جنسی گنجد انجا کثرت</p> <p>است پند (شرگلستان) انبای جنس باران شاہ</p> <p>و حضرت پادشاہان جز بر اسی سخن گفتن</p> <p>(اردو) انبائے جنس - اردو میں کہہ سکتے ہیں</p>

(۱۶۱۱)

<p>شد۔ یعنی چون انبای جهان، بمعنی کل مخلوقات آوروں ذمہ ازین کہ حیوان باشد یا نبات یا جماد پس چرا انبای دہرا مخصوص بہ مردم عالم و معاصرین کردند۔ بخیاں ما این تخصیص قابل غور است و بیچ فرق در ہر دو نیست و در ما این مرادف انبای جهان باشد و بس بالجملہ انبای دہر بمعنی پسران دہر و کنایہ از مردم عالم است۔ (ارو و) (۱) دیکھو انبایہ جهان۔ معاصرین بقول صاحب آصفیہ معاصر کی جمع (عربی) اردو میں مستعمل اپنے زمانہ کے لوگ (رشد ۱۵) مانگنا انبایہ دنیا سے ہے تنگ اسے آسمان ہاں میں میں مجھوں ہوں اتنا تجھے معلوم ہے نہ انبای روزگار اصطلاح۔ بقول صاحب بجر عجم و مؤید مرادف انبای دہرا و صاحب انڈ بوالہ فرنگ فرنگ ہمزبان شان مؤلف گوید کہ ما خیال خود را بر انبای دہرا ظاہر فرماد</p>	<p>سب انبایہ جهان و در ہے نہ کیف (۵) کے کیف تعجب نہیں انبایہ جهان سے نہ یوسف کی ہلاکت کے لئے گرگ جو پالین (مذکر) انبای خراسان بمعنی پسران خراسان و کنایہ باشد از اہل خراسان چنانکہ انوری گوید (۵) با کمال الدین انبای خراسان گفتند قصہ ما بخداوند جهان خاقان برید (ارو و) اہل خراسان مذکور انبای دہرا اصطلاح۔ بقول صاحب بجر عجم (۱) بمعنی مردم عالم (۲) بمعنی ہمزادان ہم عمران نیز و بقول مؤید اہل روزگار و ہم وہم عہدان صاحب انڈ بمعنی ہم عہدان گوید۔ عجیبی نیست کہ مقصود صاحب بجر عجم باشد۔ اما در نسخہ مطبوعہ و مسودہ قلمی مصنف (ہم عمران) بوضاحت حروف نوشتہ تا بخوبی نباشد مؤلف گوید کہ در انبای جهان دہرا بقول ایشان چرا فرق عام و خاص قائم</p>
---	--

<p>بالجملہ معنی حقیقی این سپران روزگار است کننا دیکھو انا سے دہر۔</p>	<p>بالجملہ معنی حقیقی این سپران روزگار است کننا دیکھو انا سے دہر۔</p>
<p>باشد از مردم عالم و معاصرین (صائب سے) انبا می عصر اصطلاح - بقول صاحب</p>	<p>باشد از مردم عالم و معاصرین (صائب سے) انبا می عصر اصطلاح - بقول صاحب</p>
<p>فسان و ششہ یکدیگر اندنگ دلان کسی چه شکوہ بجر عجم و مؤید و شمس و اند مرادف انبا می</p>	<p>فسان و ششہ یکدیگر اندنگ دلان کسی چه شکوہ بجر عجم و مؤید و شمس و اند مرادف انبا می</p>
<p>با بنای روزگار کند: (ارو و) دیکھو انا سے ذکر کہ گذشت۔ ما خیال خود را ہمدرا بنجا ظاہر کرد</p>	<p>با بنای روزگار کند: (ارو و) دیکھو انا سے ذکر کہ گذشت۔ ما خیال خود را ہمدرا بنجا ظاہر کرد</p>
<p>انبا می زمان (اصطلاح) بقول صاحب معنی حقیقی این سپران روزگار باشد و کننا</p>	<p>انبا می زمان (اصطلاح) بقول صاحب معنی حقیقی این سپران روزگار باشد و کننا</p>
<p>مؤید کل مخلوقات و بقول صاحب اند بجز از مردم عالم و معاصرین (ارو و) دیکھو</p>	<p>مؤید کل مخلوقات و بقول صاحب اند بجز از مردم عالم و معاصرین (ارو و) دیکھو</p>
<p>فرنگ فرنگ مرادف انبا می دہر کہ گذشت انا سے دہر۔</p>	<p>فرنگ فرنگ مرادف انبا می دہر کہ گذشت انا سے دہر۔</p>
<p>مؤلف گوید کہ ما صراحت خیال خود بر انا انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>	<p>مؤلف گوید کہ ما صراحت خیال خود بر انا انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>
<p>دہر کرده ایم - معنی حقیقی این سپران زمان) از اہل کنشت است از عالم انبا می خراسان کہ</p>	<p>دہر کرده ایم - معنی حقیقی این سپران زمان) از اہل کنشت است از عالم انبا می خراسان کہ</p>
<p>و کننا یہ باشد از مردم عالم و معاصرین انبا می کنشت - چنانکہ عرفی گوید رباعی (روز کی</p>	<p>و کننا یہ باشد از مردم عالم و معاصرین انبا می کنشت - چنانکہ عرفی گوید رباعی (روز کی</p>
<p>انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>	<p>انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>
<p>آہ از کودک فرا جہای انبا سے زمان انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>	<p>آہ از کودک فرا جہای انبا سے زمان انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>
<p>ابجد ایام طفلی راز سر باید گرفت: (ارو و) انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>	<p>ابجد ایام طفلی راز سر باید گرفت: (ارو و) انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>
<p>آفت دولت با بنای زمان معلوم نیست: انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>	<p>آفت دولت با بنای زمان معلوم نیست: انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>
<p>لقمہ چون افتاد فریب استخوان معلوم نیست: (ارو و) انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>	<p>لقمہ چون افتاد فریب استخوان معلوم نیست: (ارو و) انبا می کنشت استعمال - بمعنی سپران کنشت و کننا</p>
<p>انبا سے زمانہ اردو میں مستعمل ہے (مذکر) انبا سے نوع اصطلاح - بقول صاحب</p>	<p>انبا سے زمانہ اردو میں مستعمل ہے (مذکر) انبا سے نوع اصطلاح - بقول صاحب</p>
<p>(۵) اور کوئی طلب انبا سے زمانہ سے نہیں</p>	<p>(۵) اور کوئی طلب انبا سے زمانہ سے نہیں</p>
<p>بھیپہ احسان جو نہ کرتے تو یہ احسان کرتے</p>	<p>بھیپہ احسان جو نہ کرتے تو یہ احسان کرتے</p>

کننا

<p>از نظر ما گذشت (ارو و) دیکھو بناے صبح ابن نوکا اصطلاح - باضافت ابن بقول صاحب شمس من ال معرب یعنی صبح باشد معنی با و کہ ذکا باضم بقول صاحب منتخب لغت عرب است معنی آفتاب و ابن الذکا در عربی صبح را گویند چنانکہ در منتخب بذیل لفظ ذکا آمدہ پس فارسیان بترک الف و لام بترکیب خود بہمان معنی استعمال دین کردہ اند صاحب اند بحوالہ فرہنگ فرنگ ذکر این کردہ (ارو و) دیکھو آفتاب کے دوسرے معنی ابن سیرین اصطلاح - باضافت ابن بقول بہار و نند و شمس معتبری کہ در زمان خود نظیر نہ داشت و اور محمد ابن سیرین گفتندی مسیح کاشی سرسبز خواب پریشانم ہوی زلف و دست ابن سیوطی ثنی یا ہم کہ تبیرم کند ہوا رستہ گوید کہ بسین مہلہ کسور و یای حطی است صاحب غیاث نوشتہ کہ ابن ازاکا برتا بعین بودہ مؤلف گوید کہ نام او محمد و سیرین نام پدر اوست و لقباً</p>	<p>عرب ابن سیرین شہرت داشت کہ معنی آن سپر سیرین است (ارو و) ابن سیرین نام تائبین سے ایک شخص گزرا ہے جو خواب کی تعبیر میں مشہور تھا جس کا اصلی نام محمد تھا۔</p>
<p>ابن صبح اصطلاح - باضافت ابن بقول صاحب بحر و غیاث آفتاب است معنی حقیقی این فرزند صبح باشد فارسیان کنایۃ آفتاب را گفتہ اند کہ در صبح پیدا و طلوع میشود حقیقت تقاضی آن صبح را ابن آفتاب گویند نہ آفتاب را ابن صبح - صاحب اند بحوالہ فرہنگ فرنگ و نیز صاحب شمس و صاحب مؤید بحوالہ قنیع ابن رال ابن الصبح) بالف و لام معرفہ آورہ ابن رال ابن الصبح) بالف و لام معرفہ آورہ</p>	<p>ابن سیرین اصطلاح - باضافت ابن بقول بہار و نند و شمس معتبری کہ در زمان خود نظیر نہ داشت و اور محمد ابن سیرین گفتندی مسیح کاشی سرسبز خواب پریشانم ہوی زلف و دست ابن سیوطی ثنی یا ہم کہ تبیرم کند ہوا رستہ گوید کہ بسین مہلہ کسور و یای حطی است صاحب غیاث نوشتہ کہ ابن ازاکا برتا بعین بودہ مؤلف گوید کہ نام او محمد و سیرین نام پدر اوست و لقباً</p>
<p>ابن صبح اصطلاح - باضافت ابن بقول صاحب بحر و غیاث آفتاب است معنی حقیقی این فرزند صبح باشد فارسیان کنایۃ آفتاب را گفتہ اند کہ در صبح پیدا و طلوع میشود حقیقت تقاضی آن صبح را ابن آفتاب گویند نہ آفتاب را ابن صبح - صاحب اند بحوالہ فرہنگ فرنگ و نیز صاحب شمس و صاحب مؤید بحوالہ قنیع ابن رال ابن الصبح) بالف و لام معرفہ آورہ ابن رال ابن الصبح) بالف و لام معرفہ آورہ</p>	<p>ابن سیرین اصطلاح - باضافت ابن بقول بہار و نند و شمس معتبری کہ در زمان خود نظیر نہ داشت و اور محمد ابن سیرین گفتندی مسیح کاشی سرسبز خواب پریشانم ہوی زلف و دست ابن سیوطی ثنی یا ہم کہ تبیرم کند ہوا رستہ گوید کہ بسین مہلہ کسور و یای حطی است صاحب غیاث نوشتہ کہ ابن ازاکا برتا بعین بودہ مؤلف گوید کہ نام او محمد و سیرین نام پدر اوست و لقباً</p>
<p>ابن صبح اصطلاح - باضافت ابن بقول صاحب بحر و غیاث آفتاب است معنی حقیقی این فرزند صبح باشد فارسیان کنایۃ آفتاب را گفتہ اند کہ در صبح پیدا و طلوع میشود حقیقت تقاضی آن صبح را ابن آفتاب گویند نہ آفتاب را ابن صبح - صاحب اند بحوالہ فرہنگ فرنگ و نیز صاحب شمس و صاحب مؤید بحوالہ قنیع ابن رال ابن الصبح) بالف و لام معرفہ آورہ ابن رال ابن الصبح) بالف و لام معرفہ آورہ</p>	<p>ابن سیرین اصطلاح - باضافت ابن بقول بہار و نند و شمس معتبری کہ در زمان خود نظیر نہ داشت و اور محمد ابن سیرین گفتندی مسیح کاشی سرسبز خواب پریشانم ہوی زلف و دست ابن سیوطی ثنی یا ہم کہ تبیرم کند ہوا رستہ گوید کہ بسین مہلہ کسور و یای حطی است صاحب غیاث نوشتہ کہ ابن ازاکا برتا بعین بودہ مؤلف گوید کہ نام او محمد و سیرین نام پدر اوست و لقباً</p>
<p>ابن صبح اصطلاح - باضافت ابن بقول صاحب بحر و غیاث آفتاب است معنی حقیقی این فرزند صبح باشد فارسیان کنایۃ آفتاب را گفتہ اند کہ در صبح پیدا و طلوع میشود حقیقت تقاضی آن صبح را ابن آفتاب گویند نہ آفتاب را ابن صبح - صاحب اند بحوالہ فرہنگ فرنگ و نیز صاحب شمس و صاحب مؤید بحوالہ قنیع ابن رال ابن الصبح) بالف و لام معرفہ آورہ ابن رال ابن الصبح) بالف و لام معرفہ آورہ</p>	<p>ابن سیرین اصطلاح - باضافت ابن بقول بہار و نند و شمس معتبری کہ در زمان خود نظیر نہ داشت و اور محمد ابن سیرین گفتندی مسیح کاشی سرسبز خواب پریشانم ہوی زلف و دست ابن سیوطی ثنی یا ہم کہ تبیرم کند ہوا رستہ گوید کہ بسین مہلہ کسور و یای حطی است صاحب غیاث نوشتہ کہ ابن ازاکا برتا بعین بودہ مؤلف گوید کہ نام او محمد و سیرین نام پدر اوست و لقباً</p>

نکروہ خیالی با حقیقت معنی دو م این باشد کہ	پیدا می شود بتاّر علیہ آن را ابن الصبیح گفته باشد
زنان بدکار از پہلو می شو ہر قریب صبح جدا میشوند	(ارو و) (۱) و کھو آفتاب کی دوسرے معنی (۲)
و بیہانہ قضای حاجت بیرون روند و باعث	دوپہر یا یقول صاحب آصفیہ دوپہر کا لفظ ہے امر
حرام کاری می کنند و بدین وجه کہ (ع) خواب	اسکی حقیقت فہرستہ معلوم ہوتی ہے کہ ہند میں بد
در وقت سحر گاہ گران می گردند شوہران نشان	عورتوں کو اپنے خاوند سے چھپ کر بدکاری کرنا موقوف
ازین افعال بی خبر می باشند و اگر از برخاستن	دوپہر میں ملتا ہے جبکہ اُنکے شوہر اپنے کاروبار کے لئے گھر
زن از پہلو خبردار ہم شو نہ خیال می کنند کہ بعضا	باہر جاتے ہیں اور ہند میں عورتوں کے لئے بعض قضایا
حاجت سرآب رفتہ باشند کہ صبح قریب است	حاجت گھر سے باہر جانیکا موقع مثل بلا و عرب و
الحاصل ہمین است وجہ تسمیہ معنی دو م کہ لفظ	عجم کے بہت کم ملتا ہے۔ (۳) دن (مذکر)
اور حرام در وقت صبح قرار گیرد نسبت معنی	ابن عنب اصطلاح - باضافت ابن بقول صاحب
سوم عرض میشود کہ روز روشن روز ہم از صبح	شراب نگوری ہمان ابن العنب کہ گذشت (ارو و) و کھو ابن

(۱) ابنیہ | بقول صاحب التذیح اول و کسر ثالث لغت عربی است جمع بنا و انبیات جمع الجمع ان صاحب رہنمای سہولت بحوالہ سفرنامہ مظفر الدین شاہ قاجار نوشتہ کہ معاصرین عجم این را بمعنی تعمیرات استعمال کنند و از لطحات این

(۲) ابنیہ دولتی	معنی عمارت شاہی و بحوالہ سفرنامہ مذکور این را ہم نوشتہ مخفی بیابا
(۳) ابنیہ قدیمہ	معنی عمارت ہای کہنہ کہ در ابنیہ دولتی یعنی نمبر ۲ - یای نسبت است
قدیم آمدہ و صاحب رہنمای سہولت	(ارو و) (۱) عمارتین (۲) شاہی عمارتین -

(۳) قدیم عمارتیں۔ عمارات شاہی اور عمارات
قدیمہ بھی کہتے ہیں۔ صاحب فارسی بول چال سلطنت لکھا ہے۔

ابو اصل این آب است کہ لغت عرب بمعنی پدویکی از ستہ مکبر باشد کہ بقاعدہ نحو عربی بجائے
رفع اظہار ضمہ بواو شود و بجالت نصب بالف و بجالت جر بیای شتمانی چنانکہ جبار ابوک
ورایت اباک و مررت بابیک۔ درین ہر سہ اشدہ لفظ آب بجالت خود است دریل
اول بدینو جب کہ اب فاعل واقع شدہ و بجالت رفع است بعوض ضمہ واو آورد و در
ثمیل دوم لفظ آب مفعول واقع شدہ بجالت نصب است پس بعوض نصب الف
آوردند و ہم برین قیاس در ثمیل سوم لفظ آب مجرور است پس بعوض کسرہ یا براو
زیادہ کر دند و این قاعدہ را تخصیص است نحو عربی۔ فارسیان لفظ (ابو) را بجالت ترکیب
عربی استعمال کنند چنانکہ ابوالبشر۔ ابوالبنات۔ ابوالجمعی وغیرہ کہ در مطقات می آید اما
بدین وجہ کہ در فارسی زبان ضرورت اعراب نیست بجالت فاعلی و مفعولی وغیران استعمال
بواو میشود۔ چنانکہ ابوالبشر آمد۔ ابوالبشر اودیم۔ یا غلام ابوالبشر۔ ما ذکر این بدین ضرورت
کردیم کہ در مطقات این حاجت صراحت نباشد۔ بقول جہانگیری (در دستور چہارم
خاتمہ کتاب) بژند و پاژند (۲) بمعنی ذکر (اردو) ابو۔ عربی زبان کا لفظ ہے باپ کے
معنون میں آرد و میں اسکا مفرد استعمال نہیں ہے لیکن عربی ترکیب کے ساتھ اردو میں
بھی مستعمل ہے جیسے ابوالبشر۔ زبان عرب میں آدم علیہ السلام کی کنیت ہے اور اردو میں بھی
آپ کو ابوالبشر کہتے ہیں۔ (۲) دیکھو آبر کی تیسرے معنی۔

ابواب | بقول بهار در اصطلاح مرزایان دفتر وجوه مطالبه است که از روی آن بابل
 عمال مطالبه و مواخذة کنند و در هند گاه آنرا بنویسی و گاه ابواب خوانند صاحب آنند نقل
 نگار بهار و آریه گوید که لغت عربی است بمعنی درها و با اصطلاح مرزایان دفتر وجوه مطالبه و در
 هند آنرا بنویسی و ابواب خوانند. اشانی تکوین (تنقیح روزنامه از اوراق خلق را بنام گوشوار
 و دفترش ابواب شد درست به صاحب شمس گوید که جمع باب است مؤلف عرض کند که در
 و بهار و آریه با وجود بخت نرسیده اند این اصطلاح سیاق است باقی معنی حقیقی با
 که در باشد. اهل سیاق اقسام داخل و خارج را ابواب گویند و حساب باواری حسابی
 را نامند که شامل باشد بر اعدای که میزان هر یک قسم جمع و خرج باعتبار انواع مختلفه و در باشد
 یعنی اعدا و مندرجه سیاه در روزنامه ها که بلا لحاظ ترتیب نوعیت آن بر جمع و خرج حقیقی شامل میباشد
 بذریعه کاغذ و از مرتبه و متبوع کنند و برای هر یک باب میزانی دهند تا معلوم شود که در فلان
 باب در فلان ماه یا سال این قدر پول جمع یا این قدر خرج شد مثلاً در روزنامه حساب بصیغه
 جمع بنام داخل زراعت **ع** جمع شد و باز بنام داخل مسکرات **س** و بصیغه خرج
 بنام مشاخره عمال **ع** و بنام انعام صدر و باز بصیغه جمع بنام داخل زراعت **ص** و بنام مسکرات
 ماکر جمع شد و بصیغه خرج باز بنام دیبه صادر **ع** خرج نوشتند و باز بصیغه داخل بنام وصول
 مبادله **ع** و **س** جمع کردند و در ابواب خارج بنام مشاخره عمال **ع** - و بنام دیبه صادر
 صدر و بنام انعام موز نوشتند - اندرین صورت بی ترتیبی ابواب جمع و خرج که لازمه روزنامه
 حساب باشد متقاضی آنست که از برای ماهی یا سالی گوشواره باواری این مرتبه کتدیس بنا

اداره می نهند و چنانکه بدیل مذکور است اداره مرتب کنند و همان اعداد جمع و خرج را که در روزنامه حساب به بی ترتیبی رقم شده در اداره نقل کنند و میزان با بوارسی دهند.

اداره حساب بابت فلان ماه یا فلان سال

دخول (الف)			مخرج (ب)		
ابواب	رقوم	میزان	ابواب	رقوم	میزان
۱	۲	۳	۱	۲	۳
زرعت	صا - عه	صا عه	مشاهره عمال	صه - عه	صه عه
سکرات	صه - عه	صه عه	انعام	صه - عه	صه عه
وصول	صه - عه	صه عه	دیبه صادره	صه - عه	صه عه

حالا بر او آرد نظر باید کرد که داخل را بر الف جدا قائم کردند و مخرج را بر ب (ب) و بدیل هر یکی در خانه اولش تفصیل ابواب است و بخانه دوم همان اعداد جمع و خرج که در روزنامه حسابی به بی ترتیبی بود بقیله هر یک باب آوردند و بخانه سوم میزانش دادند پس اعداد خانه سوم بقیله هر یک باب نتیجه ترتیب با بوارسی است که گوشواره را بکار می خورد و در ابواب جمع هر یک باب است که در خانه اول مذکور شد حالا بر تعریف صاحبان لغت غور باید کرد که بر لفظ ابواب چه طبع آزمایی ها کرده اند عجب اینست که سندی که از شانی تکلو پیش کردند بر معنی آن هم غور نفرمودند که مطابق بیان ماست - منحنی مباد که گوشواره و گوشواره مرادف یکدیگر است که تحقیقش بجای خودش آید اردو ابواب - بقول امیر باب کی جمع - دروازه

وہ رقم جو مالگزاری کے علاوہ شکر اور مدرسے وغیرہ کے پندسے میں زمینداروں سے سرکاریتی ہے مولف عن کرتا ہے کہ اصطلاح سیاق میں ابواب - باب کی جمع ہے باب سے وہ نوعیت مراد ہے جو قوم جمع اور قوم شرق کے محاذی لکھی جاتی ہے جسکو ہم نے نقشہ اوارجہ کے خانہ اول میں قائم کیا ہے انڈر۔

ابواب کردن | اصطلاح - بقول صاحب | گرفت کردن - مہمست - از مواخذہ حسابی بخرعم و وارثہ و بہار مواخذہ کردن و بیای خصوصیتی ندارد و اگر باشندش در کار است حساب در آوردن (اصحیل ایما ۵) از ہر ماہ لفظ ابواب صہ احتی کافی کردہ ایم و ہم وری در آمد ہستم وری برویش بیکی مدعی تواند در انجا با صاحبان تحقیق احتمالی داریم ہمیں ابواب کرد ما را پے مولف با ستنا و ہمیں سند است کہ درینجا بہ اختلاف واقع شد (ارو) گوید کہ (ابواب کردن) بمعنی قید کردن و مجا مواخذہ کرنا - سب لینا - قید کرنا - گرفت کرنا۔

ابوار | بقول صاحب شمس بالفتح بازان و جمع بازا است، کسی ذکر این نکرد بقول صاحب منتخب با زلفت عربت معنی جانور شکاری معروف و جمع آن بزیران بالکسر و بزات بالضم۔ بخمال ما فارسیان این قدر تصبرف کردہ اند کہ ابوار جمع بازا و روانہ حیف است کہ سندی پیش نشد و استعمال این از نظر ما ہم نگذشت (ارو) فارسیوں نے بازون کو (ابوار) کہا ہے۔ اردو میں بحالت فاعلی باز کی جمع باز ہی ہے۔

ابو البشر | اصطلاح - بقول صاحب بخر و بدین معنی در عربی ہم برای آدم علیہ السلام آدم علیہ السلام یعنی حقیقی این پدر انسان است مستعمل - بقول صاحب مؤید کنیت ایشان

<p>اگرچہ ذکر این در موضوع ما داخل نبود کہ هیچ تصریح رسانست و اگر کسی ذکر این نکرد۔ صاحب منتخب</p>	<p>فارسیان لفظاً یا معنادرین نباشد ولیکن معنا بجہ کہ پابند سنت فرس است ذکر این کرده شاید</p>
<p>بنات بمعنی لعبتان ہم آورده پس در معنی اول مالک لعبتان ہم باشد۔ استعمال این بہین معنی</p>	<p>بدین خیال کہ جدا علای ماست ما ہم اتباعش در عربی یافتہ نمیشود (ارو و) (۱) لڑکیو کا با</p>
<p>گر یونیکا مالک (۲) ایک نرم شمیمہ کا نام ابوالبنا ابو الجحی اصطلاح۔ اگرچہ ہر دو لفظ و ترکیب</p>	<p>کرده ایم (ارو و) ابوالبشر کے نسبت امیر فرماتے کہ حضرت آدم علیہ السلام سے مراد ہے چونکہ</p>
<p>این عربی است ولیکن معاصرین عجم این را معنی افسری استعمال کرده اند۔ صاحب رہنما</p>	<p>نسل انسانی کا سلسلہ آپ سے شروع ہوا ہے اس لئے آپ کو ابوالبشر کہتے ہیں (نامخ ۷۷) خلا</p>
<p>سہولت بجا الہ سفر نامہ مظفر الدین شاہ قاجار ذکر این کرده است و صاحب فارسی بول چال</p>	<p>کا کام کچھ آلات پر نہیں موقوف ہے ابوالبشر سے ماور و پد پیدا ہے</p>
<p>ہم معنی این سرداری و افسری نوشتہ شاہ قاجار نوشتہ کہ دفلان کس ابو الجحی ندارد یعنی عہدہ و صدارتی ندارد</p>	<p>ابوالبنا اصطلاح۔ بقول صاحب بکر (۱) خداوند و ختران و (۲) نام شمیمہ نرم</p>
<p>بقول صاحب روزنامہ معنی سیریل این استعمال خاص فرس است اور عربی استعمال ابو الجحی بمعنی نیامدہ (ارو و) افسری</p>	<p>صاحب انذ نسبت معنی دو م گوید کہ این قسم شمیمہ بستلاط خاص مشہور است مخفی مباد کہ معنی حقیقی</p>
<p>صدارت سرداری (نوشت) صاحب رسالہ نوسد ارتکا و گونا ابو الجحی اصطلاح۔ بقول صاحب بحر عم</p>	<p>این پدرو ختران است پس برای معنی اول پدرا یعنی خداوند گرفتار مجاز است و معنی دو م</p>
<p>بیای مشدو ہای ہوز و آخر مراد ابوالبنا بیا مشدو ہای ہوز و آخر مراد ابوالبنا</p>	<p>کنا یہ باشد کہ شمیمہ نرم و ختران را پچو پدرا بیا مشدو ہای ہوز و آخر مراد ابوالبنا</p>

<p>و ابوالمطراق (که می آید) بمعنی آلت تناسل - مخفی میاود که بقولش حیه بفتح حای حطی و تشدید یا طبعت عرب انذار زن باشد اما از منتخب اللغات می کشاید که برای این معنی ضرورت ندارد آخر بلکه حتی با بفتح و تشدید یا است و حیه تبای مدو اردو میں مستعمل (مذکر) ذکر -</p>	<p>بمعنی پدر ریش کنایه از ذکر باشد که موی هم دارد و بتامح بعضی اهل تحقیق الف قبل لام و تشدید بر تختانی قائم شد در بهار این را گیسو دار هم گفته (ارو) آلت تناسل بقول صاحب مصنفیه عربی</p>
<p>آخره معنی مار است و حیا بفتح اول و در آخر همره - فرج ماده شتر و خزان - دارسته هم زبان بحر و گوید که این کنایه باشد صاحب انند هم زبان بحر و از حکیم شغائی سندی آورده (س) دید سرخر از طبق و هیچ نگفتن در بر خنکی خواجه ابو الحیة گواه است در بهار همین شعر را بسند (ابو الحیه) آورده و در معنی متفق با بحر و در مصرع دوم سند هم (ابو الحیه) نوشته مؤلف گوید که حقیقت ابو سجایش گذشت و معنی حقیقی (ابو الحی) پدر فرج و کنایه باشد از آلت تناسل فارسیان های هوز بر او زیاده کرده باشد یا اصل این ابو الحیه باشد معنی پدر مار و کنایه از ذکر و عجبی نیست که ابو الحیه</p>	<p>ابو العیاش اصطلاح - بفتح عین مهمله و تشدید تختانی بقول صاحب بحر مرادف ابو الحیه یعنی آلت تناسل صاحب انند و وارسته هم ذکر به کرده و بهار این را ابو العیاش نوشته در غلطی بیش نباشد (خواجوی کرمانی س) شیخ بدله ابو العیاش رومی پیر نجد پانک در هر حلقه ذکرش میرود یعنی ذکر پنهانی میاود که عیاش بقول صاحب منتخب با بفتح و تشدید خوب زندگانی کننده پس معنی ابو العیاش پدر کسی که خوب زندگانی کند کنایه از ذکر باشد و لغت عرب ابو العیاش نام شخصی است (ارو) و بگو ابو الحیه -</p>
<p>ابوالمطراق اصطلاح - بقول صاحب بحر</p>	<p>ابوالمطراق</p>

و وارسته و اشد مرادف ابوالحیة یعنی آگه ناسل - بر شد انش ز نند - مطراق را به فارسی خایک	ابو بکریدین
حکیم شفائی (۵) وسعت مشرب او بین که نامند پس معنی ابوالمطراق (پدر خایک)	مصدر اصطلاحی - صاحب نو اور در مقدمه کتاب گوید که هر چند بر آوردن
ابوالمطراقم اندرون رفته و گویی که مگر بیرون است باشد و فارسیان ذکر را گفته اند که بحالت	صیغه فارسی از لفظ عربی باعتبار اصل لغت سقیم است لیکن در بعضی الفاظ که شائع شده
مخفی مباد که مطراق آگه باشد آهنی که آهنگران نمونه - حرکت او شباهتی دارد با خایک زدن	کثرت استعمال بر سامعه گرانی نمی کند بلکه اگر بجای آن کلمه دیگر بیارند اگر چه مترادف باشد
برای درست کردن سامان آهن و غیره (ارو) و کیهو ابوالعیاش -	قطعا غریب می نماید چون طلبیدن و فهمیدن و تصدین با جمیع مشتقات خود با و از غارید

جز مصدر و ماضی و از سیر که معنی گردیدن است جز صیغه امر و حال و از تمیز غیر از صیغه حال و از و هم نیز جز صیغه حال و از طلوعیدن غیر همین کلمه نظر فقیر نیامده و اهل توران فو می گویند اگر بجای آن نوشتند گویند هر چند فریب المعنی است ثقیل نماید و هم او فرماید که بعضی از طرفای شعر مثل ملا طریزی و طر شستی و باتباع او ملا حسن و همی و قصولی و ملا فوئی یزدی بگیدن و مدیدن و عمریدن و ابابکریدن معنی یارت کردن که و مدینه و عمر و ابوبکر و طوقیدن و مکریدن معنی طواف کردن و مکر کردن و ریقیدن معنی رسیدن و دیریدن معنی دزنگ کردن و چراغیدن معنی چراغ افروختن و امثال آن در اشعار خود آورده اند از شوخیهای طبع ایشانست دیگر از این تصرف جا ز نیست مگر قفتیک از همان عالم حرف زنده و التزام گیرند (الخ) مؤلف گوید که محقق هندی ترا و تمهید خود را با حتم کلام

مطابق نداشت و ناحق و ناروا استعمال آنرا ذکر را بر شوخی طبع حواله کرد اگر مقصودش نیست
 که بر الفاظ غیر زبان فارسی بقاعده فارسی علامت مصدر آوردن شوخی طبع بیش نیست پس
 طلبیدن و فهمیدن و رقصیدن و غیر ذلک را چراغ منع نمی کند و چنانچه گوید که آنهم بسبب شوخی
 طبع فارسیان است حقیقت اینست که ما بتحقیق ماخذ مصدرها دریافته ایم و بجای خودش صراحت
 کرده ایم که فارسیان از الفاظ غیر فارسی مثلاً از زبان سنسکرت یا عربی نقلها گرفته اند و بقاعده و
 ترکیب خود استعمال آن کرده اند پس رقصیدن و فهمیدن و طلبیدن و طوفین و غیره چه خصوصیت است که آنرا
 شوخی طبع فارسیان خیال کنیم - اهل زبان وسعت پسند این قاعده عام مقرر کرده اند که هر گاه
 جامد را که داخل استعمال خود کنند بر علامت مصدر آوردن معنی مصدری از او پیدا کنند اگر چه
 زبان فرس در فارسیان باقی نمانده است و اهل زبان نامور بفظ و توسیع زبان خودشان متوجه
 نباشند هندیان را نمی رسد که در پی آن شوند که حلقه زبان فرس روز بروز تنگ شود ما همین
 خیال می کردیم و خون جگری خوردیم که چرا معاصرین ما در هند بفظ افتاده اند که در استعمال زبان فرس
 پابندی کلام متقدمین عجمی گفتند از استعمال متاخرین و معاصرین عجم کنار گذاشتند و میدانند که این
 چیزی نیست مثلاً معاصرین عجم گویند که (این چیزها را نمی خورد) یعنی بکار را نمی آید و محققین هند
 در تصانیف خود این محاوره و صدها بچو این را فرود گذاشته اند بدین جهت که در کلام متقدمین عجم
 (بکار خوردن چیزی) نیامده اما صاحب نواد طرفه مذاقی کرده که استعمال قدما می عجم را هم نمی خواهد
 که بکار وارد نمی فرماید که این استعمال بر سبب شوخی است - ما عرض می کنیم که این قید و بند چرا
 و بچه جهت - مذہب ما این است که هر استعمال که در کلام متقدمین و متاخرین و معاصرین عجم

موجود است ما را سناست و بس و بھی نہ ارد کہ ما از اتباع شان قاصر و معذور باشیم الحال
 (ابا بکر بدین) یعنی زیارت مزار مبارک ابو بکر رضی اللہ عنہ کرون۔ غلط نیست کہ استعمال آن در کلام
 فرس یافتہ میشود البتہ بنظر ما (ابو بکر بدین) آمدہ نہ (ابا بکر بدین) و صراحت این بر لفظ (ابو)
 کردہ ایم (مطاطری ۵) مدیدیم پس از کتیدن نہ نہ کبس حیلہ ونی مکر بدین پتہ مرقد پاک بنی طویفین
 محمدیم و ابو بکریم پتہ و بعض نسخ در مصرع چہازم (ابا بکریم) نوشتہ غلطی کتابت میں نیست
 (ارو) حضرت ابو بکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ کے مزار مبارک کی زیارت کرنا۔

<p>ابو تراب اصطلاح۔ بضم تہای فوقانی۔</p>	<p>استعمال کنند (ارو) ابو تراب۔ بقول امیر</p>
<p>بقول صاحب بحر اشارہ بنجاب علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ۔ صاحب شمس و مویذیم ذکر میں مشتمل۔</p>	<p>حضرت علی کرم اللہ وجہہ کی کنیت۔ ارو میں مشتمل۔</p>
<p>ابن کردہ مؤلف گوید کہ بقاعدہ عربی کنیت حضرت مدوح است۔ صاحب اندصر کند کہ روزی آنجناب بحالت غم و غصہ بر زمین سجد استراحت فرمودند پیغمبر علیہ السلام آمدہ رخسار و اندام را گرد آلودہ دید و از راه فرمود کہ قم یا ابا تراب۔ ازان روز این کنیت مقرر شد و جناب امیر بر این تفاخر می فرمودند و فارسیان این را بحذف الف بو تراب ہم</p>	<p>ابو جاد اصطلاح۔ بقول صاحب مویذ ابجاد۔ دیگر کسی ذکر این نکرد و ما ذکر این بذیل ابجد آدم کردہ ایم کہ جمع ابجد باشد و لغات عز ہم ازین ساکت۔ صاحب معدن الجواهر کہ محقق فن عمل است ذکر این کردہ صاحب منہی الارب بر ما تہ (جود) ابو جاد را یعنی طلب آورده چنانکہ و صفائی ابی جاد و از معنی ابجا و ذکر نکرده (ارو) ابجد کی جمع بقاعدہ اردو ابجدین</p>

بسبب فاعل و وقع بون -

همان است که برد انجوسا، ذکرش کرده ایم و شک

ابو خلسا | اصطلاح - بقول برهان باخامی

نیست که ابو خلسا - نام عربی است و نیند انیم

نقطه دار و سین بی نقطه بر وزن ابو درواست

که صاحب برهان چرا این را فارسی قرار می دهد

که او را شنکار خوانند برگ آن سیاه بصرخی مائل

بقول صاحب منتهی الارب خلس و خلسا با نفع

می باشد اگر با شراب خورند شکم را به بند و آزار

گیاه خشک که گیاه تر از آن رسته و بهم آمیخته باشد

بهر بی خست الحمار و خنار الغزاله گویند صاحب

و خلس باضم جمع خلسا و نسا و خلس یعنی زمان

بهر عمیم گوید که نام دوانی صاحب اند هم زبان برهان

سپید که سپیدی آنها بسیار است و آمیخته پس (ابو خلسا)

صاحب محیط ذکر این کرده گوید که اسم عربی این

کنیت شنکار باشد که دورنگ است (ارو و) کجیو

شجار است و بر شجار فرماید که معرب شنکار و آزار انجوسا -

بیونانی هرقلو و در انجوسا و بهربی ابو خلسا خس الحمار

ابو جاجو | اصطلاح - کبسر و ال مهله و ال

خوانند و بفارسی شنکاک و شنکار و بهندی شن

دوم ساکن در آخر - بقول صاحب شمس بک

و گرگزرا و کدیبه چو گویند و از بهار قسم است

دیگر کسی ذکر این نکرد و ما اشاره این بر اجد آدم

مرارت و بوست آن غالب بر بردت و کرده ایم صورت و ترکیب این عربی است و

بقول شیخ سرور اول و خشک در دوم گویند بطور کنیت واقع شده اما متحقق نمیشود که جاجو

گرم در اول و خشک در دوم گویند گرم و خشک

چه معنی دارد و مال کدام زبان است عجبی نیست

در دوم و جلا تمام این قبض و جلا شده که سر یانی باشد و عربان برای ابجد گنایه کرده باشند

و ضما و از منافع بسیار دارد - مؤلف گوید که این

برسین کنیت - بای حال ما مثل (ابو جاجو) از بیان

ن

<p>حقیقت این قاصریم (اروو) و یکموجب ابوطامون اصطلاح - بقول برهان گوید که صاحب برهان ذکر کفر الیهود بجای خود باطامی حقیقی بالف کشیده و میم مفهومی بود و کرده گوید که مومیائی است و نمی فرماید که همان زده نوعی از مومیائی باشد و از مومیائی گوئی گویند و غیر ابوطامون بخیاں ما میرسد که مومیائی را قههاست کفر الیهود خوانند گویند این لغت عربی است بقول و از مواقع متعدد بدست آید عجمی نیست که صاحب بحر نوعی از مومیائی صاحب آنند درین هر دو قسم فرق اعتباری و مقامی باشد همزمان برهان صاحب محیط اعظم بر کفر الیهود و لیکن بقول برهان این قدر متحقق است که هر دو فرماید که عرب کفر الیهود است که برومی مومیائی گوئی گویند - محققین پابند فرس که ابوطامون قرسطون و یونانی بر فونیا و ابونامون نامند را در موضوع خود داخل کرده اند و پیش خزان و در وجه شمیته گفته اند که چون از بحیره یهودیه که نباشد که اسم و کپرش در فارسی زبان نیافته باشد قریه غنیه نیز گویند قریب بقریه کفر که در قدیم بالجله این اسمی باشد از قبیل کنیت که در زبان الایام آباد بوده حالا خراب شد از اعمال فسطاط عرب بیشتر مستعمل - عجب است که طامون در لغت قریب به بیت المقدس از میان سنگهای زریه عرب یافته نشد - طمن بالفتح - بقول صاحب دریا مانند غنبر جوشیده بر می آید و لهذا اسمی منتخب بمعنی ساکن و آرمیده و طمون بالضم صحیح تقفر الیهود و ننوده اند گرم و خشک در سوم و آن پس بخیاں ما میرسد که بلحاظ سکون و آرمیدن طلای آن بر اعصاب و اعضای مستخرجه میان سنگهای زیر دریا این را بر زبان عرب ابو طمون ضعیفه نافع نوخان آن رافع از کام و نزله و گفته باشند و لب و لهجه فارسیان بزیادت الف</p>	<p>حقیقت این قاصریم (اروو) و یکموجب ابوطامون اصطلاح - بقول برهان گوید که صاحب برهان ذکر کفر الیهود بجای خود باطامی حقیقی بالف کشیده و میم مفهومی بود و کرده گوید که مومیائی است و نمی فرماید که همان زده نوعی از مومیائی باشد و از مومیائی گوئی گویند و غیر ابوطامون بخیاں ما میرسد که مومیائی را قههاست کفر الیهود خوانند گویند این لغت عربی است بقول و از مواقع متعدد بدست آید عجمی نیست که صاحب بحر نوعی از مومیائی صاحب آنند درین هر دو قسم فرق اعتباری و مقامی باشد همزمان برهان صاحب محیط اعظم بر کفر الیهود و لیکن بقول برهان این قدر متحقق است که هر دو فرماید که عرب کفر الیهود است که برومی مومیائی گوئی گویند - محققین پابند فرس که ابوطامون قرسطون و یونانی بر فونیا و ابونامون نامند را در موضوع خود داخل کرده اند و پیش خزان و در وجه شمیته گفته اند که چون از بحیره یهودیه که نباشد که اسم و کپرش در فارسی زبان نیافته باشد قریه غنیه نیز گویند قریب بقریه کفر که در قدیم بالجله این اسمی باشد از قبیل کنیت که در زبان الایام آباد بوده حالا خراب شد از اعمال فسطاط عرب بیشتر مستعمل - عجب است که طامون در لغت قریب به بیت المقدس از میان سنگهای زریه عرب یافته نشد - طمن بالفتح - بقول صاحب دریا مانند غنبر جوشیده بر می آید و لهذا اسمی منتخب بمعنی ساکن و آرمیده و طمون بالضم صحیح تقفر الیهود و ننوده اند گرم و خشک در سوم و آن پس بخیاں ما میرسد که بلحاظ سکون و آرمیدن طلای آن بر اعصاب و اعضای مستخرجه میان سنگهای زیر دریا این را بر زبان عرب ابو طمون ضعیفه نافع نوخان آن رافع از کام و نزله و گفته باشند و لب و لهجه فارسیان بزیادت الف</p>
---	---

<p>بدر طامی مهله آنرا ابو طامون کرد و اینهم ممکن است که ابونامون را که نام یونانی زبان است فارسیان ابونامون، بتای فوقانی خوانده باشند و عربی و انان نظر بر لفظ ابوتامی فوقانی را بطای حقیقی بدل کرده باشند و اسد اعلم (ارو) ایک قسم کی مویسانی کا نام ابو طامون ہو جو بیت المقدس کے قریب اون پتھرون میں پیدا ہوتی ہے جو تہ دریا میں ابو علس اصطلاح - بقول صاحب برہان یعنی عین بی نقطہ و سکون لام و سین سغفص کلیت کہ آنرا خیری گویند و انواع آن بسیار است بنفش و سرخ و زرد و سیاہ و سفید باشد طبع آن ورم زخم را فرو نشاند و (ابو علس) نیز بنظر آید کہ جامی و اوالف باشد و گویند عربی صاحب بحر گوید کہ (ابو علس) گل خیرست مناسبت انند ہنریان برہان صاحب محیط بر (ابو علس) نیلگون فرماید کہ گل خیرست و این را در فارسی گل خیر و گل خیر گویند و بر خیری نوشته کہ گل این را برومی</p>	<p>(ابو علس) گویند طبیعت مجموعی آن گرم و خشک و سرد و توم گویند در اول - محلل و ملطف و جالی و مدرو بقول جالینوس قوت جملہ این بتای قوت جلاست و اکثر این قوت و گل یا میشود و منافع بسیار دارد (ارخ) اگر چه این لغت زبان رومی متحقق شد و لیکن بلحاظ قول برہان کہ ابو علس ہم آمدہ خیال می کنیم کہ بحالت بحرانی ہم باشد ترکیب این خبری و ہد کہ این لغت عرب است و یونانیان از عربی گرفته باشند پس علس بقول صاحب منہی الارب و محیط المحيط عدس باشد کہ رنگ آن مائل سیاہی است پس عجیب نیست کہ ہمین مناسبت رنگ - گل خیر و ابو علس کنیت نہادہ باشند گل کہ رنگش سیاہ می باشد و حکماء در اللوان مختلف گل خیر قرار دادہ اند (ارو) گل خطمی - بقول صاحب اصفیہ مذکر خطمی کا بیون جو نیکے رنگ کا ہوتا ہے - مزاج اول و درجہ میں گرم و خشک</p>
--	---

ابوقلمون | بفتح قاف ولام معنی بوقلمون است و آن (۱) نوعی از ویامی رومی باشد که هرگز
 بزرگی نماید و (۲) جانوری نیز هست شبیه چکپاسه و (۳) کنایه از مردیست که هر ساعت خود را
 بزرگی بیداریند و (۴) کنایه از دنیا هم و (۵) علم مرعی نیز شده و (۶) اهل مشرق سنگ پشت را گویند
 صاحب بحر عم بر معنی اول و دوم و چهارم قانع صاحب شمس بذکر معنی اول نسبت معنی دوم
 فرماید که کرفش دشتی است و بجهت شرف نامه گوید که کنیت حر باست که بیارسی آزا آفتاب پر
 گویند و نسبت معنی پنجم گوید که مرعی است بر کوه ابلادل - هر لونی که در عالم است در پرده
 وی باشد - بامداد بزرگی دیگر نماید و میانه روز بزرگی دیگر و باختر روز بزرگی دیگر و چون شب در
 مانند آتش نماید و آواز سخت دارد - صاحب مؤید بذکر معنی اول نسبت معنی دوم گوید که جانور
 است از حر با قدری بزرگتر و بزرگها سگ گوناگون نماید در صبح بزرگی دیگر و میانه روز دیگر و شب
 بزرگی دیگر - در عهد شمس (ملک بهار) از اسیاحی در بهار آورده بود و نسبت معنی پنجم بجهت
 عجائب البلد ان با شمس هم زبان صاحب سوار اسیل نوشته که (ابوقلمون) را بیونانی میگویند
 گویند و آن نوعی از جامه که زنگارنگ نماید و در مسعودی است که آن یا قوت ملون است که بیشتر
 هم موسوم و نام کنجشکی از شفتترین که بکناره بحر روم واقع است شهرهای اندلس - سالی یکبار بیرون
 آمده خود را به سنگ می خار و ازین سبب پشم او فرود میزد و مردمان آنجا آنرا جمع می کنند و آنرا
 پارچه بافتند که زنگارنگ نماید - از خلفای بنی امیه اجازت نبود که کسی از آن بلک غیر رود (انتهی)
 بقول صاحب منتخب که پندلفت عرب است (ابوقلمون) معنی نوعی از جامه سالی که در بهار
 بزرگی نماید و آنرا ابوقلمون نیز گویند صاحب منتهی الارب تحت لفظ قلم ذکر قلمون کرده می گوید

کہ موصیٰ است بدشوق و (ابو قلمون) نوعی از جامہ روی کہ زنگارنگ نماید۔ صاحب اتند (قلمون) را بچو الہ فرنگ فرنگ گوید کہ بفتح تین و ضم میم لغت فارسی است خرابا را گویند و دیگر محققین و مفسرین ازین ساکت اند۔ اما صاحب برہان (کلموش)۔ ابجاف عربی و زای فارسی در آخر یعنی چلیا ہے ووزنہ آورده (وزنہ همان خرابا باشد کہ انی المنتخب) پس بخیاں (کلموش) را اہل عرب (قلمون) کرده باشند یعنی خرابا و بدنیو جہ کہ خرابا تبدیل ہون کند و زنگارنگ ظاہر شود (ابو قلمون) کنیت پارچہ قرار دادند کہ در ہر ساعت بزنگی نماید یا تبدیل کاف۔ بقاف و زای فارسی ہون بہتر فارسیان باشد کہ صاحب فرنگ فرنگ و اندراج این را فارسی گفته است باتی حال قلمون یعنی متناسبہ این در عربی یافتہ میشود و (ابو قلمون) ہو جو دست و عجبی نیست کہ یونانیان (ہیکلمن) را از ہمین (ابو قلمون) وضع کرده باشند یعنی پارچہ کہ زنگارنگ نماید۔ الحاصل بخیاں ما معنی اول اصل است و دیگر معانی مجاز آن بہ تشبیہ و وزنگی و الت اعلم (ارو و) (۱) و یکا رومی سے ایک خاص قسم کا نام فارسیوں نے ابو قلمون رکھا ہے جو زنگ بدلتا رہتا ہے اردو میں اس کے لئے کوئی خاص نام نہیں ہے۔ قریب قریب دھوپ چھان یا دھوپ چھاؤن کے سمجھا چاہئے جس پر صاحب اصفیہ نے لکھا ہے کہ ایک قسم کا ریشمی کپڑا جس میں سایہ پڑتا ہے ہم کہتے ہیں کہ حقیقت حال کسی قدر اس تعریف سے زائد ہے دھوپ چھاؤن میں یہ صفت ہے کہ کبھی تو وہ زرین نظر آتا ہے اور کبھی سبز اور کبھی نیلا یا دوسرے الفاظ میں یون سمجھا چاہئے کہ اس کے کسی حصہ پر دھوپ نظر آتی ہے۔ اور کسی حصہ پر چھاؤن اور اسی وجہ سے مختلف رنگوں کا عکس ظاہر ہوتا ہے (۲) گرگٹ۔ بقول اصفیہ (ہندی) مذکر۔ خرابا۔ آفتاب

دیکھو آفتاب پرست - (۳) بہر و پیا - بقول آصفیہ (ہندی) مذکر - نقال - سوانگی - رنگ - رنگ
 کے بھیس بہنے والا - (۴) دنیا - بقول آصفیہ (عربی) اردو میں شتمل (مونث) جہان - جلالت
 (۵) ایک خاص پرند کو فارسیوں نے ابو قلمون کہا ہے جو رنگ بدلتا ہے - نواح مدرس
 میں اسکو نورنگی کہتے ہیں - وہ یونین میں دوپہر کے وقت ٹہنڈے مقامات میں جہان خس کی
 ٹیٹان ہون یا نکھچتا ہو - دفعتاً آجاتا ہے اس کے پروں میں نورنگی کے رنگ ہوتے ہیں - اور خصوصاً
 روشن مقام میں اسکی ہر حرکت پر یہ معلوم ہوتا ہے کہ اسکا رنگ کچھ اور ہے - (۶) کچھوا - بقول
 آصفیہ (ہندی) مذکر - ننگ پشت ایک لمبی گردن کے دریائی جانور کا نام جو اپنے سر کو نکالتا ہے
 اور وہر میں چھپا لیتا ہے -

ابہر | بقول صاحب ناصر بنفتح اول و دوم بہای زود و سکون را (۱) نام قصبہ ایت کہ
 بنای آن را کبک خسرو بن سیاوش منسوب دارند و گویند دارا تعمیرش کرد و کنون چند ان آباوسی بن
 و از اجزای قزوین محسوب می گرد و مخفی مباد کہ این لغت عرب است و بقول شمس خانہ بک
 و رگ دل کہ بہشت پیوستہ و سجاوہ صاحب قاموس گوید کہ زمین پاک و نیکو کہ سیل بران بلند
 نشود و (۲) شہرست بزرگ میان قزوین و رنجان و شہرست بنوا حی اصفہان و (۳) گویت
 بجاز و مشہور آنست کہ ابہر یعنی شہر بفتح باست و دیگر معانی سکون یا موقوف گوید از معنی
 اول بیان کردہ صاحب قاموس می کشاید کہ ہمین باشد و جب تسمیہ قصبہ یا شہر یا کوہ خاص -
 (۱) و (۲) ایک قصبہ اور شہر اور پہاڑ کا نام ہے (مذکر)

ابہری | بقول صاحب انند (۱) نام قریباً باصفہان و (۲) منسوب بہ ابہر - صاحب غیاث

بجاء لب الالباب تصدیق این کند مؤلف قریه کانام پری ہے جو اصغیان میں واقع ہے
گوید که به تحقیق ما که بر لفظ ابهر گذشت در هر دو (مذکر) (۲) ابهر کا باشند ابهری - جیسے ہند کا
سمنی یا ی نسبت باشد (۱۰) (۱۱) ایک باشند ہندی -

اہل | بقول صاحب برہان بقیم اول و ہای ہوز و سکون ثانی لام تخم سر و کوہی باشد
کہ عبری آنرا قمرۃ العرعر خوانند و بشیرازی تخم و ہل بقیم و او - اگر باروغن کنجد و زعفران
بجوشانند و برگوش چکانند کری را ببرد - صاحب شمس ہم بجاء قاموس ذکر این کرده صناع
محیط فرماید کہ بفتح ہمزہ و سکون ہای موقده و فتح ہا و سکون لام بر وزن جعفر و بقیم ہمزہ و فتح ہا
و بفتح ہمزہ و ضم ہا و بقیم اول و ثالث و کسر اول و ثالث نیز آمدہ عبری جو را اہل و بفارسی
اوس و ابرس و ہندی ہویر و او بیر گویند اسم شجری است نزد بعضی قیمی از سر و کوہی کہ از
عرعر گویند - بزرگ داند شران سرخ - شبیہ بکنار - بالجلد اطلاق لفظ اہل بر شرانست کہ
اطباست و آن را حب العرعر و قمرۃ العرعر و بفارسی تخم رہل نیز گویند - دو قسم دارد - بہترین
آن سنگین سیاہ رنگ و تند پوست و قوت ہر دو واحد گرم و خشک و در دوم است و بقول
جالینوس در سوم - شدید تحلیل و دوران تخفیف و ملطیف بغایت چون شران در دہن و از
بوی دہن خوش نماید و چون بسر کہ سودہ بردار الشلب روی طلا کنند موی آن برویاند و منافع
بسیار دارد (بخ) مؤلف گوید کہ بہ تحقیق ما اہل لغت عربست و فارسی آن اوسر کہ می آید
و آنچه صاحب محیط ذکر ابرس بیای عربی کند - سہو کتابت باشد کہ صاحب مخزن الاود و سید
اہل اسم فارسی آن ابرس گوید بیای تختانی و ابرس بیای موقده چیز دیگر است کہ گذشت

الحاصل پہل لغت فارسی نیست چنانکہ صاحب برہان خیال کردہ صاحب آئند ہم این را عربی گوید (ارو) بقول صاحب محیط ہو پیز و او بیز۔ صاحب آصفیہ نے اسکو ترک فرمایا ہے صاحب مخزن نے لفظ پہل پر دیودار کا ذکر کیا ہے اور صاحب آصفیہ نے دیودار پر لکھا ہے کہ ہندی اسم ذکر کیلو کا درخت ایک قسم کا درخت صنوبر ہے اسی کے پہل سے پہل مرلوی صاحب نیش نے لفظ پہل پر فرمایا ہے کہ سرو کو ہی کے تخم کا نام ہے جسکو ہندی میں ہاؤ بیہ کہتے ہیں۔ لغات ہندی نے ہاؤ بیہ کو بھی ترک کیا ہے۔

ابہینی | بقول صاحب شمس بفتح و بالف مقصورہ معنی یہ لب است و صراحت کردہ کہ این لغت فارسی است ہمہ محققین ازین ساکت و ما از تحقیق این قاصریم۔ ہندی پیش نشہ (ارو) یہ لب۔ کالے ہونٹ والا۔

ابی | بقول صاحب برہان و جامع و آند و رشیدی بروزن نبی معنی نبی باشد چنانکہ ابہینی باست مثل اینکہ گویند امیہ و ابی حساب۔ (سعدی شیرازی ۵) ابی حکم شرع آب خوردن خطاست و و گر خون بفتویٰ بریزی رواست (ارو) بے بقول صاحب آصفیہ (فارسی) اردو میں مستعمل حرف تانیہ۔ نقیض با۔ بغیر۔ سواسے۔ بدون۔ بلا۔ بنا۔ بن۔ جیسے بے باز بے ایمان۔

ابیار | بقول صاحب شمس بفتح اول نوعی از جامہ۔ دیگر کسی ذکر این نکرد۔ اصل این (آبیار) است کہ در محدودہ گذشت یعنی از مصدر (آوردن) (آر) صیغہ امر بقاعدہ فارسی بعد اسی مرکب شدہ افادہ معنی فاعلی کرد پس (آب آر) معنی آرنده آب شد و بقاعدہ دیگر

ممدودہ ثانی بریابدل شدہ (آبیاری) قرار یافت یعنی کسی کہ باغات را آب رساند۔ لب
 لہجہ مقامی و کثرت استعمال ممدودہ را بمقصودہ بدل کرد (آبیاری) شد و آبیاری جامہ را نام کردند
 کہ بسیار لطیف و نازک باشد همچو آب گو یا این جامہ آرنده آب است یا آرنده رونق و
 لطافت کہ این هر دو معنی در لفظ آب موجود است مخفی مباد کہ (آبیاری) بدین معنی با ممدودہ مستعمل
 نیست (اردو) آب روان۔ بقول امیر ایک نہایت نازک کپڑے کا نام (مذکر) معروف
 ہے (ہندین چشم گریان سے کم جسم عریان ہے کہ پہنے ہے نیمہ یہ آب روان کا پتہ (آتش سے)
 کیسی محرم آب روان وہ یاد آئی ہے جناب کے جو برابر کوئی جناب آیا ہے آپ فرماتے ہیں کہ
 وجدان سلیم اسم ہونے کی وجہ سے اضافت نہ ہونے کو ترجیح دیتا ہے مگر استعمال اضافت کو ساتھ

آبیاری	بقول صاحبان برہان و انیدو
جامہ کہ در لطافت و نازکی بدرجہ دوم است پس	جامع و جہانگیری و سراج (۱) نوعی از کبوتر باشد مؤلف
در آخر ثانی یا ی نسبت است و این تشامخ	گوید کہ (آبیاری) معنی جامہ بسیار لطیف گذشت
اہل تحقیق است کہ ہر دو را ایک در جہ بیان	پس فارسیان کبوتر سفید رنگ و نازک بال را زیبا
کردند و بر ماخذ توہمی لغت و لغت حاصل نیست کہ	یا ی نسبت برو آبیاری نام کردند یعنی منسوب
(آبیاری) ہم جامہ است لطیف کہ منسوب	با بیار و (۲) آبیاری خمسی از پارچہ و جامہ بیار
آبیاری است (۳) بقول صاحب مؤید شمس	نازک صاحب شمس و رشیدی ہم ذکر این کرد
آبیاری یعنی جاگی۔ مؤلف گوید کہ یا ی	مؤلف گوید کہ معاصرین عجم تصدیق خیال
یا یقت را بر آبیاری آوردند و آبیاری را معنی پو	می کنند کہ (آبیاری) قسم اعلی است و (آبیاری) استعمال کردند کہ برای مصارف جامہ لطیف و نازک

مثل جاگی (۴) بقول صاحب رشیدی ایاری ہما ایک معنی ہم سندی پیش نکرہ اند (ارو) (۱) اشلی
 آبیاری باشد کہ (برمد و وہ گذشت) مؤلف رشیدی (مونث) ایک سفید رنگ کبوتر کی خاص قسم
 عرض کند کہ اصل این بچہ و وہ باشد یعنی حاصل با کانا نام ہے جس کے پر نہایت نازک اور نرم
 (آب آرون) (آب آری) بود و یقاً عدۃ فارسی رشیم کے ہوتے ہیں ہم نے اس کبوتر کو پالا ہے
 مدو و کثانی بہ تختانی بدل شدہ (آبیاری) شد یعنی آجکل کلکتہ میں دستیاب ہوتے ہیں اور دکن میں
 آبرسانی بیخ درختان آب و لہجہ مقامی و کثرت اسکی نسل ہمیں نے بڑھائی اور اس سے مختلف رنگ
 استعمال - مدو و اول را بقصورہ بدل کردہ ایسا پیدا کئے۔ لغات اردو اس سے اسکت ہیں (۲) آب
 شد (۵) بقول صاحب ہفت تلمزم جو الہ نوری دیکھو آبیاری (۳) سالیانہ - مذکر - اگرچہ یہ لفظ عام ہے
 (آبیاری) یعنی جام ہم آمدہ مؤلف گوید کہ (آییا) لیکن دکن میں سالیانہ سے وہ خاص رقم مراد ہوتی ہے
 آرنده آب است زیادتی یا نسبت برود (آییا) جو کپڑوں کے خراج کے لئے دیکھاتی ہے بعض لوگ
 کرند یعنی چیزیکہ منسوب آرنده آب است کتایہ کپڑوں کا سالیانہ بھی کہتے ہیں لیکن صرف سالیانہ کا لفظ
 باشد بہ جام و وجہ تبدیل مدو و بقصورہ همان زیادہ مرقح ہے (۴) دیکھو آبیاری (۵) جام بقول صاحب
 کہ بال مذکور شد حیف است کہ محققین سلف بلا تصفیہ (فارسی) اردو میں استعمال نہ کرے۔ پایہ - گلاس - سالیانہ

ابیداد | بقول صاحب برہان و جامع و ناصری و ہفت ورشیدی با دال ابجد بروزن پر زیاد
 یعنی ظلم و ستم و بیداد باشد الف و صلی و رابتہ ای لفظ بیداد آورو نندو مگر ہیچ کہ اثری بر معنی بیداد
 ندارد (ارو) بیداد بقول آصفیہ (فارسی) اردو میں مستعمل - مونث - ظلم - ستم - جور - جفا - ختم
 (۵) ہے زالی ہر ادا میرے ستم ایجاو کی ڈوا جب چاہی تو اس نے اور بھی بیداد کی ہے

ابیر | بقول صاحب برہان بروزن و بربطت ژند و پاژند (۱) یعنی پیراہن است و عبری مقص
خواند صاحب شمس گوید کہ فارسی است و معنی (۲) سرشک آتشین و بقول بعض بدین معنی ہذا
فارسی است۔ صاحب جہانگیری در دستور چہارم خاتمہ بذیل لغات ژند و پاژند ذکر این معنی
اول کردہ۔ صاحب ساطع بر لفظ پیر گوید کہ یکسر اقل و سکون مابعد و فارسی جامہ خواب را گویند
صاحب برہان ہم ہمین معنی آورده پس معلوم شد کہ در اول این الف وصلی است و تحقیق ماخذ
بجای خودش آید (ارو و) (۱) پیراہن۔ بقول آصفیہ (فارسی) ارو وین مستعمل۔ مذکر لباس
پوشاک۔ بدن کا کپڑا۔ (۲) وہ قطرے جو جلتی ہوئی لکڑی سے ٹپکتے ہیں (مذکر)
ابیرہ | بقول صاحب شمس کا ہی کہ در گل اندازند آزاوانہ گویند و صراحت کند کہ لغت فارسی است
و بعض نسخ شمس اللغات بیای فارسی مذکور است دیگر کسی ذکر این نکرد و سندی ہم پیش نشد۔ ما
تحقیق ماخذ این بر (ابیرہ) کنیم (ارو و) وہ گھانس جو بطور تخم بوئے ہیں۔
ابیر | بقول صاحب برہان و جامع و جہانگیری بروزن تمیز شرارہ آتش را گویند صاحب
شمس و رشیدی با اتفاق برہان گوید کہ بعد نیز آمدہ و از منجیک سندو ہداسہ) ہم ز آہم آتش
دو زخ ابیرہ نامہ از من ز تند ر صد ازینہ اسم جامد فارسی مذہب است (ارو و) چنگاری۔ بقول
صاحب آصفیہ ہندی (مونت) آگ کا چنگا۔ خگر۔ آتش پارہ۔ شرارہ۔
ابیتن | بقول صاحب بحر عجم با ثبات مہول معنی آراستن (سالم التصریف) یعنی بعداً
حذف نون مصدر بنای ماضی او در مشتقات سالم باشد و تبدیل و حذف و در حروف وصلی
آن را و نیاید پس درین صورت غیر ماضی و مستقبل و اسم مفعول نخواہد بود و صیغہ ہائے غیر سالم

آنکہ مضارع و حال و اسم فاعل و امر و نہی باشد و استعمال اہل لسان نیامدہ از محققین مصادیق
فارس دیگر کسی ذکر این نکرد و نہ سند استعمال پیش شد۔ بنجیال ما این مصدر ژرند و پاژرند و (ابستا)
کہ معنی تفسیر ژرند گذشت عجیبی نیست کہ اصلش (ابستہ) از همین مصدر اسم مفعول باشد معنی آرا
شدہ و اللہ اعلم (اردو) دیکھو آراستن۔

ابگیرانہ | بفتح اول و کسر دوم و چہارم بقول صاحب نامری و انند معنی بگیریانہ باشد صاحب
رشیدی از سوزنی سند آورده (ع) تو گفتی آن سپہتی ابگیرانہ و مرزا مؤلف گوید کہ بر
بگیریانہ الف وصلی زیادہ کرده اند (اردو) بگیریان۔ بقول صاحب اصفیہ (فارسی) اردو
مستعمل۔ ناپیدا کنار۔ بے حد۔

ابین | بفتح اول و کسر ثانی بقول صاحب شمس پور فریدون کہ ضحاک اورا کشتہ و بعد
از کشتن او فریدون ضحاک را کشتہ پادشاہ ایران زمین شد۔ و فرماید کہ بعد و دہ ہم آمدہ ہو
گوید کہ دیگر کسی ذکر این نکرد و نہ سندی پیش شد (ابین) و رمد و دہ معنی دیگر گذشت اگر این را
(آبتین) معنی اولش گیریم جاو اردو و آنچه بعض صاحبان تحقیق آبتین را معنی پیدا شدہ از آب
گرفته اند همان معنی از لفظ (آبتین) پیدا میشود اندرین صورت (آبتین) بعد و دہ را اصل گیریم و این
بمقصودہ نتیجہ لب و لہجہ مقامی و کثرت استعمال و اللہ اعلم (اردو) ابین۔ فریدون کے
باپ کا نام۔

ابو | بقول صاحب برہان و ہفت فلزم بفتح اول و کسر ثانی و سکون تھانی مجہول و واو
معنی آبی باشد و آن رنگیست معروف صاحب رشیدی و جہانگیری باتفاق معنی برہان از حکیم

آذری سدا آورده (س) نسامی شام پس پرده های چرخ شدند پلوای روز چو بر زو سر از نضا
 ابو فیض صاحب جامع این را بمعنی (آبی) و (آسمانی) گوید مؤلف عرض کند که (آبی) در مکرر
 بجایش گذشت و بکثرت استعمال در لب و لجه مقامی مکرر آمده بمقصود به بدل شد و نسبت بلفظ
 آبی آورده اند چنانکه زنده شدند و بمعنی چیزی که منسوب است به آبی - معاصرین عجم درین شعر
 یاقی (آبی) را معروف خوانند و در تلفظ شان یای مجهول اصلانی آید و همین تلفظ متقدمین است
 از کلام شان یافته میشود که شیر یعنی اسد را با شیر بمعنی برادر پیاز قافیه کرده اند و در لفظ آبی
 باعتبار خفیف هم که بالاندر کوشد یای معروف است نه مجهول پس آنچه صاحبان تحقیق صراحت
 سخانی مجهول کرده اند قابل خور است (ارو) و بگوید آبی

ابو رود | بقول صاحب برهان و جامع و انند بفتح اول و و و سکون را و اول بی نقطه
 نام شهر است در خراسان مابین سرخس و نسا - صاحب سروری فرماید که گویند کاوس زمینی
 یا قطع با و درین جو فرزند متدر ساخت و با و و مذکور زمین شهر را و در آن زمین بنام خود بنا کرد
 صاحبان نسبت بر با و رود گویند که نام شهر است در خراسان و صاحب برهان در اینجا همین
 واقعات بیان کرده صاحب سروری را نقل کند و صاحب سروری بر (با و رود) گویند که همان
 ابو رود که گذشت - نام شهری - پس معلوم میشود که نام اصلی این شهر (با و رود) است موسوم
 باین نام بانی آن و از کثرت استعمال (بیورد) شد یعنی بقاعده فارسی الف به یا بدل شد ازینجا
 که صاحب برهان به (بیورد) هم فرماید که نام شهر است در خراسان پس بقاعده فارسی الف
 و صلی در اول این آورده (ابو رود) کردند این است حقیقت (ابو رود) (ارو) ابو رود

ایک شہر کا نام ہے جو خراسان میں واقع ہے (مذکر)

ابیون | بقول صاحب برہان و جامع انند (۱) بروزن و معنی افیون است کہ تریاک باشد

و (۲) نام داروئی ہمست کہ بیوشی آرد صاحب مؤید تبدیل لغات فارسی این را آورده حرف

دوم را بابای فارسی گوید و نسبت معنی دوم فرماید کہ داروئی کہ سخت بیوشی آرد از بابای تریاک

می کنند صاحب سروری بمعنی اول قانع صاحب پہلوی فرماید کہ (۳) سا طور است صاحب

معیط نوشته کہ ابیون اسم افیون است و بر افیون گوید کہ افیون معرب ابیون یونانی است کہ

بقاری تریاکش نامند و باگزری اوچیم و ہندی انیم بہترین آن سیاہ کثیف سنگین تلخ تند بو باشد سرد و خشک

و چہارم بقول بعضی سرد و چہارم خشک در آخر سوم گویند سرد و راول چہارم و خشک در سوم با وجود برودت مزہ

القوی و نافع بسیار و در الخ) و نسبت معنی دوم ہیچ بزمکشود کہ آتش در آلسہ دیگر چیست و نسبت

معنی سوم دیگر کسی ذکر می نکرد بخمال ما فارسیان افیون را بہ تبدیل فابا بابای فارسی (ابیون)

کرده باشند چنانکہ سفید را سپید کردند و بدین وجہ کہ در یونانی نام این (ابیون) است فارسیان

در بابی عربی و فارسی فرقی نکردند و (ابیون و اپیون) ہر دو گفتند شک نیست کہ نام یونانی

زبان را بتصرف خفیف در آلسہ دیگر گرفته اند اگر ابیون را بقول بعضی متحققین فرس فارسی گیریم مزہ

باشد از آب و یون۔ یون بقول برہان فلس و فلوس و معنی رنگ و لون آئندہ بدین وجہ کہ

تریاک از شیر خشکشان سازند و بعبری لبین انخشکشان گویند فارسیان او را (ابیون) بمعنی آب رنگ

گفته باشند یا معنی فلس آب کہ قرص آن مشابہ فلس باشد و ساخته میشود از آب خشکشان و اعظم

(۱) (۲) (۳) افیون۔ بقول امیر یہ لفظ (ابیون) یونانی کا معرب ہے جس کے معنی یونانی میں

گہری نیند لانے والی چیز کے ہیں اردو میں افیم ہی کہتے ہیں (موتھ) (ظفر ۵) سے پیے گا جو تو
خبروں میں تو پھر غیرت سے بڑا کدن دیکھو افیون ہی ہم کھا بیٹھے بڑا سودا ۵) زرا اسکو
نبین خدا کا ہم بڑے روئے لڑکا تو دے زیادہ افیم بڑا (۲) ایک بیوشی کی دو اکو شراب میں
استعمال کرتے ہیں فارسیوں نے (ایون) کہا ہے (۳) چھرا سہندی (مذکر) بقول آصفیہ
دشنہ - سا طور - بڑا چاکو -

ابی یہیمیا | بقول صاحب برہان بفتح یا می حقی و سکون ہا می ہو زو کسر میم و تحتانی با لفظ
کشیدہ زبان یونانی نوعی از تشنج باشد کہ منع حس و حرکت گردد صاحبان اند و ہفت قلم
ہم ذکر این کردہ اند صاحبان برہان و ہفت کہ پابند لغت فرس اند منید انیم کہ این لغت
چرا ذکر کردہ اند بخیاں ما میرسد کہ فارسیان از برای این لفظی دیگر با خود ندارند (اردو) مرض تشنج
کی ایک قسم کو فارسیوں نے (ابی یہیمیا) کہا ہے اور یہ زبان یونانی لفظ ہے -

الف مقصورہ بابای فارسی

ایار | بقول صاحب اند بجا الہ فرنگ فرنگ بالکسر و بابای فارسی ریجان معنی خوشبودار
و دیگر کسی ذکر این نکرد ہندی پیش نشد و از ماخذ این سراغی نیافتیم صاحب اند این را لغت
فارسی نوشتہ (اردو) ریجان - بقول صاحب آصفیہ (عربی) اردو میں مستعمل (مذکر) ایک
خوشبودار پودے کا نام جو تلسی کی قسم میں سے ہے - نازبو - بالنگو -

ایارہ | بقول صاحب اند بجا الہ فرنگ فرنگ بالفتح و فتح رای ہجہ واخ و ہوار و دیگر کسی
ذکر این نکرد و ہندی پیش نشد - صاحب اند این را لغت فارسی گوید ما تحقیق مزید قاصیرم

ارو و فراخ - بقول آصفیہ (فارسی) اردو میں مستعمل - کشادہ - کھلا ہوا - لمبا چوڑا ہوا
 بقول آصفیہ (فارسی) اردو میں مستعمل - برابر - یکساں -

اپرا | بقول صاحب برہان وائند و ہفت بفتح اول و سکون ثانی و رای بی نقطہ بالف
 کشیدہ بفتح ثند و پاژند خاک را گویند و عبری تراب خوانند صاحب جہانگیری و در دستور چہارم
 خاتمہ کتاب بذیل لغات ژند و پاژند ذکر این کرده بخمال ما فارسیان این را از لغات سنکرت
 گرفته اند کہ پر و پرا بالضم معنی شہر و معمورہ و قصبہ و محکمہ آمدہ (کذافی الساطع) پس فارسیان بقاع
 خود الف وصلی و ساقول این آوردند و از مفتوح خوانند و معنی خاک استعمال کردند - خاک نسبت
 شہر و معمورہ عام است و لیکن مجازاً خاک خراسان و زمین خراسان ہم در فارسی آمدہ پیش ازین
 چیزی دیگر از ماخذ این بخمال مائمی آید سلا رو و خاک - بقول صاحب آصفیہ (فارسی) اردو
 مستعمل - مٹی - زمین - (آتش سے) ظاہر ہوا مجھے یہ طبتی سرور سے بد کرتی ہے کام خاک
 بھی عالی و ماعنی کے ہے

اپرا انداخ | بقول صاحب جہانگیری با اول مفتوح و ثانی زودہ مرادف (اپرنداخ)
 سختیان باشد و آرا (پرا ندخ) و پرا ندخ) نیز گویند صاحب انس گوید کہ (اپرنداخ) و (اپرنداخ)
 و (اپرندخ) معنی سختیان و تیمج صاحب ہفت قلزم بر (اپرنداخ) فرماید کہ بفتح اول و سکون
 بای پارسی و فتح رای مہملہ و سکون نون و فتح دال ابجد بالف کشیدہ و حامی منقوطہ زودہ
 سختیان و تملج را گویند و آن کیسہ درازست کہ از پارچہ و وزند و بر (پرندخ) ہم ہمین معنی
 نوشتہ و صاحب ناصری بر (پرندخ) گوید کہ معنی تیمج و سختیان است یعنی چرم و ہم او بر پرا
 نوشتہ

همین معنی نوید و صاحب رشیدی بر (ا پرندخ) فرماید که بالفتح سختیان و همین معنی بر (پرندهج)
 بفتحین و بییم عربی در آخر نوشته - صاحب جامع فرماید که (ا پرندخ) و (ا پیر انداخ) بر وزن
 صندل لادخ و قوتیر شاخ معنی سختیان و قیلج - مخفی میا و که سختیان بقول صاحب انساب
 و بفتح و کسر ثالث و تخانی بالف کشیده لغت عربی است معنی پوست بز و باعث یافته - این
 معرب است و بقولش تیمان چرم بود که آزا بلغار و او تیم نیز گویند - صاحب بهار عجم هم ذکر
 تیمان همین معنی بجهیم فارسی کرده و صاحب غیاث چرم را (سختیان) بیای عربی نوشته سنجیل
 ما اصل این پرنداخت، باشد که وجود این لفظ همین معنی که بالا مذکور شد در ناصری موجود است
 یعنی جانوری که بال و پر خود انداخت و قالب چرمی باقی ماند کنایه باشد از کیسه و راز که برای
 حفاظت پول از چرم یا پارچه گنده سازند و به کمری بندند که بعربی آزا همیان و به اردو همیانی
 گویند پس فارسیان (پرنداخت) را به تخفیف فوقانی آخره (پرنداخ) کردند و کثرت استعمال الف
 اول حذف شده (پرنداخ) شد و بقاعده فارسی الف و صلی و را اول آورده (ا پرنداخ)
 و (ا پرنداخ) کردند آنانکه این را (ا پرندج) بجهیم عربی آورده اند غلطی کتابت پیش نباشد - و
 آنانکه (ا پیر انداخ) زیاده است تخانی بعد بای فارسی نوشته اند تصرفی است از قبیل شیخون و
 شیخون - حیف است که سندی پیش نشد طرفه ماجراست که خان آرزو در سراج (ا پرنداف)
 بنام نوشته و صراحت فاو علیه لفظ همین معنی کرده که می آید) اگر سندا پرندج - بجهیم و (ا پرنداف)
 بنام پیش می شد و آنوقت بر تصرف فارسیان اطمینانی حاصل می شد اکنون ظن غالب است
 که کاتبین از حقیقت نا آشنا - تصرفی در کتابت کرده مؤلفین کتب را مبتلای زمه واری آن